

Gazdag Vilmos

Szláv eredetű lexikai elemek a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban (Kárpátalja, Ukrajna)

Bevezetés

A határon túli magyar nyelvjárások a kényszerű elzártság és a magyar nyelvterület peremvidékén való elhelyezkedésük végett több szempontból is eltérnek az anyaországi nyelvjárásoktól.¹ Ezen eltérések legszembetűnőbben a szókészleteti állományban mutathatóak ki.

A kárpátaljai, s ezen belül a Beregszászi járás magyar nyelvjárásai és nyelvváltozatai, számos szláv nyelvi elemmel gazdagodtak,² melyek behatolását nagymértékben elősegítette a több évszázados szoros gazdasági, kulturális és nyelvi kapcsolatok megléte,³ s főként az, hogy a kisebbségi helyzetben élő magyarság a formális szférában való kommunikáció során kénytelen valamely szláv (főként az ukrán) nyelvet használni.⁴ Ilyen nyelvi helyzetben szinte természetes folyamatként zajlik az egyes, egymással kapcsolatban álló nyelvek elemeinek átvétele, s meghonosodása.

Kétnyelvűség, mint a kölcsönzés létrejöttének alapkövetelménye

Ahhoz, hogy egy másik nyelvből egy szót átvegyünk, és az az átvevő nyelvben meg is honosodjék, az átvevő nyelvi közösség tagjainak jól kell ismerniük az átadó nyelvet, vagyis legalább a részleges kétnyelvűség fokán kell állniuk, különben nem értenék a szavak jelentését, tehát nem is kerülhetne sor a szavak átvételére, legalábbis nem pontos jelentésük megtartásával.⁵ De mit is takar a kétnyelvűség fogalom? Kit lehet kétnyelvűnek tekinteni? E kérdések megválaszolása igen problematikus.

A kétnyelvűség két nyelv kapcsolatának, két nyelv kapcsolata pedig két etnikum, illetőleg azok tagjai kapcsolatának a közvetlen vagy közvetett következménye.⁶ A *Nyelv enciklopédiája*⁷ című könyv például így válaszol a Mi a kétnyelvűség? kérdésre: „Az evidens válasz az: amikor valaki két nyelvet beszél. Ez a meghatározás azonban nem

---

¹ Lanstyák – Szabó Mihály, 1997: 6.

² Lizanec – Horváth, 1981: 18.

³ Lizanec, 1970: 35.

⁴ Csernicskó, 1997: 88.

⁵ Sulán, 1963: 261.

⁶ Kiss, 2002: 211.

⁷ Crystal, 2003: 451.

kielégítő. Nem foglalja ugyanis magába azokat, akik csak alkalmanként használják az egyik vagy a másik nyelvet, vagy azokat, akik az egyik nyelvet már hosszú évek óta nem használják. Nem foglaltatnak benne a meghatározásban azok sem, akik bár igen jól értenek, de nem beszélnek egy nyelvet; illetve, akik megtanultak olvasni, de nem tudnak beszélni vagy írni egy másik nyelven. A meghatározás nem tisztázza azt sem, mi a viszony a különböző nyelvek és egy nyelv különböző dialektusai, beszédstílusai és szintjei között. És mindenekelőtt, ez a meghatározás semmit nem mond arról, hogy a nyelvtudás milyen szintjén tekinthetünk valakit kétnyelvűnek.”

Az ÉKSz. meghatározása szerint kétnyelvű az a személy, aki két nyelvet (egyformán) jól használ, s a beszédhelyzetnek megfelelően váltogatni képes.⁸ Bővebb definíciót javasol Bartha Csilla: szerinte kétnyelvű az, aki a mindennapi érintkezései során két vagy több nyelvet kommunikatív, szocio-kulturális szükségleteinek megfelelően (szóban és/vagy írásban, illetőleg jelelt formában) rendszeresen használ.⁹

Kontra a kétnyelvűséget relatívan értelmezi, mert az egynyelvűek és a tökéletes kétnyelvűek abszolút kategóriája között a beszélők számos átmeneti típusa található, még a bilingvis népcsoportokban is.¹⁰ A beszélők nyilvánvalóan nem a társadalomtól elszigetelten használják a nyelveket, így az ilyen vagy olyan fokon kétnyelvű személyek közösséget alkotnak. Egy közösséget akkor tekintünk kétnyelvűnek, ha a közösséget alkotó beszélők túlnyomó többsége két vagy több nyelvet használ.

Kölcsönzés fogalma és okai

A nyelvtudományban sokan, a nyelvi kontaktusok fő közvetítő eszközeinek típusa alapján, „szóbeli” és „irodalmi” kölcsönzésről beszélnek. A kölcsönzés típusát megszokták még a kapcsolatban lévő idiolektusok rokonsága alapján is különböztetni. Eszerint beszélhetünk belső (nyelvjárások vagy társadalmi rétegek közötti) és külső (a kapcsolatba lépő idiolektusok más nyelvhez tartoznak) kölcsönzésről. Utóbbi esetében a kétnyelvűség valamilyen fokú megléte alapfeltétel.¹¹

Kétségtelen, hogy a nyelvek történetük folyamán mind irodalmi úton, mind szóban kölcsönözhetnek nagyszámú idegen elemet. A nyelvi kölcsönzések lehetnek lexikálisak, morfológiaiak, szintaktikaiak és fonetikaiak is. Népek és nyelvek állandóan érintkeznek egymással, s az ilyen érintkezés eredménye mindig kölcsönös egymásrahatás; a nép új tárgyakkal, új cselekvésekkel ismerkedik meg, ezek neveivel pedig új szavak kerülnek be a nyelvbe.

⁸ Magyar értelmező kéziszótár, 2003: 659.

⁹ Bartha, 1999: 40.

¹⁰ Kontra, 1981: 8.

¹¹ Kontra, 1981: 11.

A nyelv szókészlete a nyelvi rendszer leglazábban strukturált része, mely könnyen fogad be új elemeket. A kölcsönzés Haugen szerint¹² „egy nyelv elemeinek egy másik nyelvbéli rekonstrukciójára tett kísérlet”. A szókölcönzés a közvetlen kölcsönzések egyedüli reális válfaja olyan értelemben, hogy csak szavak és állandósult szókapcsolatok kerülnek át egyik nyelvből a másikba. Trudgill¹³ megfogalmazásában „az a folyamat, amelynek során a kétnyelvű beszélők az egyik nyelvükből való szót használnak a másik nyelvükben, és ezek a kölcsönszavak az utóbbi nyelvnek is szerves részévé válnak. A szókölcönzés az egyik leggyakoribb jelenség kétnyelvűségi körülmények között, de nem csak szavak, hanem más nyelvi elemek is kölcsönözhetőek egyik nyelvből a másikba.¹⁴

A kontaktológiai szakirodalom egyik fontos kérdése az, hogy vajon miért is kerül sor adott nyelvek között lexikai elemek kölcsönzésére. E kérdés kapcsán számos elmélet született, melyek túlnyomórészt megegyeznek a kölcsönzést kiváltó alapvető okokban. Zlinszky Aladár is azt mondja *Stilisztika és verstan*¹⁵ című tanulmányában, hogy kölcsönszóra akkor van szükség, ha valamely nép egy másiktól valamit tanul. A tanult dologgal együtt átveszi annak a nevét is, és saját szókincsébe illeszti. A magyar nép mindazon népektől tanult, amelyekkel vándorlása közben érintkezett, és azoktól is, akik mai hazájában hatottak rá. Viszont más népek is tanultak a magyartól. Úgynevezett tiszta nyelv nincs is a világon.

A mindennapi használat miatt bekerült kölcsönszók a megszokás eredményei. Olyan szavak ezek, amelyeket a bilingvis nyelvközösségben élők naponta használnak munkájuk során, bevásárlás közben, a szomszédal való kommunikációban stb. A beszélő ismeri ezek magyar megfelelőjét, de mivel élőnyelvi használatukra ritkán kerül sor, a passzív szókincsbe kerültek át.¹⁶ Kótyuk István¹⁷ a kölcsönszavak beáramlását és meghonosodását a következő okokkal indokolta: adott tárgy vagy dolog ezen a néven vált ismertté; hivatalos helyen, hivatalos személyek használják; kényelemszeretet, a beszédtempó felgyorsulása (nem gondolkodunk a magyar megfelelőn, mivel a kölcsönszó gyakran rövidebb és könnyebben ejthető, mint a magyar megfelelője); nyelvi igénytelenség, gyakorlatlanság.

Nem elhanyagolható és mindenképp figyelembe kell venni azt is, hogy a kisebbségben élő magyar nemzetrészek nyelvük hosszú távú megőrzése, ill. a többségi társadalomba való szükséges mértékű beilleszkedésük érdekében legfontosabb nyelvi célként az anyanyelv már ismert beszélt nyelvi regisztereinek megerősítését, kiteljesítését, s újabbaknak (a standard nyelvváltozatnak, a különféle szaknyelveknek

¹² Haugen, 1950: 212.

¹³ Trudgill, 1997: 41.

¹⁴ Csernicskó, 2003: 125.

¹⁵ Zlinszky, 1913.

¹⁶ Csernicskó, 1995: 139–140.

¹⁷ Kótyuk, 1991: 66–69.

stb.) alapos elsajátítását, valamint a második nyelv szükséges mértékű megtanítását határozzák meg. Térségünkben tehát e kisebbségi közösségek alapvető nyelvi célként a funkcionális kétnyelvűség elérését határozzák meg.¹⁸

Ugyanakkor nem kell nyelvésznek lenni ahhoz, hogy valaki, különösen az a személy, aki aktívan érintett a kérdésben, választ adjon arra, hogy miért is alkalmaz anyanyelvi beszédjében másodnyelvi elemeket. Nézzünk néhány laikus véleményt a kölcsönszavak bekerülésével kapcsolatban:

– *Persze, ez az oroszból átvett szavakat ugyan úgy használjuk magyarban is, ... mert könnyebb az embereknek úgy használni mint ahogyan a másik nyelvben használják. (170_MEZOGECSE_1981_NO_ANYTR; N=37)*

– *...me rövidebb kimondani, hogy passzport, mint személyi. (150_MAKKOSJANOSI_1959_F_ANYTR)*

– *Hát, mert így hallottuk osztán így mondjuk ugyi már az urasabban, hogy személyigazolvány vagy igazolvány mi már csak így mondjuk, hogy passzport. (345_RAJAJNAUJFALU_1931_NO_GYAK N=19)*

– *... itten ukránok is élnek, oroszok is élnek így mi is átvettük tőlük egyes szavakat, még nem is tudjuk magyarul, hogy mi az. Gondolkodni kell, hogy megfejcjük, hogy mit akarunk mondani. (430_NAGYBAKTA_KOSZTYO_ERZSEBET (1942)_ANYTR)*

A magyar nyelvjárásokra gyakorolt szláv hatások vizsgálata

A magyar szókincs szláv eredetű elemeire vonatkozó kutatásokat Kniezsa István szintetizálta. 1955-ben látott napvilágot *A magyar nyelv szláv jövevényszavai* című kétkötetes munkája. Az első kötet három nagy fejezetből áll:

Kétségtelenül szláv eredetű szavak. Az e fejezetben található elemek mára már teljesen illeszkednek a magyar nyelvbe, elveszítve idegen hatásukat. Pl. *ablak, barát, vacsora, udvar* stb. Ugyanakkor néhány elem még ma is inkább kölcsönszónak tekinthető közülük, mivel használatuk viszonylag ritka pl. a szláv *beda* esetében; vagy a szónak nem a szláv jelentése van elterjedve a nyelvben, ahogyan ez a fürdőhelyiséget jelölő *bánya* szó esetén is megfigyelhető, hisz a szó elterjedtebb jelentése az „ásványi anyagok kitermelésének felszíni vagy földalatti helye”.

Kétes szláv eredetű szavak. Itt azokat a szavakat tárgyalja a szerző, melyek nem bizonyítottan szláv eredetűek, vagy azért mert eredetük ismeretlen, vagy mert maguk is idegen eredetűek, s nem mutathatók ki rajtuk kétséget kizáróan a szláv közvetítés jegyei.

¹⁸ Lanstyák, 1996: 11–15.

Nem szláv eredetű szavak. E fejezetbe azokat a szavakat (több mint 400 szó) sorolta a szerző, melyeket – véleménye szerint – a múltban tévesen minősítettek szláv eredetűnek. Kniezsa itt elsősorban Franz Miklosich, Munkácsi Bernát, valamint Simonyi Zsigmond etimológia magyarázatait kérdőjelezi meg.

Vizsgálataiban Kniezsa István nem csupán összegyűjtötte, de fogalomköri kategóriák szerint is csoportosította a szláv elemeket. Ugyanakkor leszögezi, hogy a szláv hatás sohasem volt egységes, mivel a magyarság nem az ósszlávokkal, hanem csak az egyes szláv népekkel állt kapcsolatban, ezért tehát voltaképpen nem is szláv, hanem külön szlovák (Kniezsa megfogalmazásában tót), orosz, szerb, horvát, bolgár, illetve szlovén hatásokról kellene beszélnünk.¹⁹

A regionális, s így a kárpátaljai magyar nyelvváltozatok vizsgálata is meglehetősen későn vette csak kezdetét. Az 1973-ban megjelent *Szláv jövevényszók a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban* című tanulmányában Fodó Sándor rövid ismertetést ad a kárpátaljai magyar nyelvjárásokról, valamint az ezeket érintő nyelvészeti kutatásokról. Fodó több, Lizanec és Rot által szláv eredetűnek vélt szó kapcsán is igazolja azok téves etimológiáját. Megjegyzi, hogy a Kótyuk István által folytatott kutatások révén kezdetét vette a kárpátaljai magyar nyelvjárások szlavizmusainak rendszeres kutatása is. Ezt követően egy 31 szócikkből álló szótári adatállományt tár az olvasó elé, melyben az általa gyűjtött és lejegyzett, a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban előforduló szláv elemek részletes ismertetését adja.²⁰

A Fodó által említett Kótyuk Istvánnak az ungi magyar nyelvjárás vizsgálatával foglalkozó kutatásai 1974-re teljeseztek ki. Ekkor védte orosz nyelvű kandidátusi értekezését is az *Ungvári Állami Egyetemen Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai* címmel.²¹

Az orosz nyelvű disszertáció négy nagy fejezetből és több alfejezetből áll:²²

A bevezetőben a nyelvi kapcsolatok leírásával foglalkozik, melyet a történelmi adatok és a kutatott területek településtörténete követ.

Az első fejezetben a munka során alkalmazott fonetikai átírással ismerkedünk meg, amely néhány kiegészítéssel többnyire a magyar helyesírásra épül. Ugyanitt kerül sor az ungi nyelvjárás fonetikai, morfológiai, szintaktikai sajátosságainak ismertetésére.

A második fejezetben a szerző az olvasó elé tárja a szláv–magyar kontaktushatások kutatástörténetét, külön felhívva a figyelmet arra, hogy ez a legkevésbé kutatott területe mind a magyar nyelvészetnek, mind pedig a szláv nyelvtudománynak.

A következő fejezetet a szerző az ungi magyar nyelvjárás ukrán kölcsönszavainak csoportosítására szenteli. Kótyuk István 21, egymástól élesen elkülönülő csoportra

¹⁹ Kniezsa, 2000: 144.

²⁰ Fodó, 1973: 43-52.

²¹ Kótyuk, 2007.

²² A disszertáció teljes ismertetése külön munkaként *Jelentés az ukrán-magyar nyelvhatárról* címmel megjelent a *Kisebbségkutatás* 2009. évi 3. számában.

osztva tárja az olvasói elé a begyűjtött, s általa ukrán kölcsönszónak minősített 247 lexikai elemet. Ezek közül 78 megtalálható Kniezsa István *A magyar nyelv szláv jövevényszavai* című munkájában is. Ám Kniezsa a vizsgált 78 lexikai elem közül 33-at szlovák, míg 7-et ismeretlen eredetűnek tekint, melyek nagy valószínűséggel az ukránból kerültek át az ungi magyar nyelvjárásokba.

Az utolsó fejezetben a szerző az ungi magyar nyelvjárás ukrán kölcsönszavainak fonetikai és morfológiai változásait mutatja be. A magánhangzók tekintetében Kótyuk István megjegyzi, hogy az ukrán kölcsönszavakban mindegyik hosszú magyar magánhangzó előfordulhat, sőt egyes esetekben esetleg diftongizálódhat is. A továbbiakban a szerző a lexikai elemek morfológiai változását és szófaji megoszlásukat ismerteti az olvasóval. A megvizsgált 247 lexikai elem közül 172 főnév.

A kárpátaljai magyar szaknyelvek vizsgálatával foglalkozik Györke Magdolna *A kárpátaljai magyar szaknyelvek* című tanulmánya, melyben a szerző a melegházi gazdaságok, a cipészek, a gyertyakészítők, és a diákság nyelvhasználatában meghonosodott szláv elemeket mutatja be. A fentebb vizsgált szaknyelvekben fokozottan vannak jelen a szláv lexikai elemek, amit a szerző azzal indokol, hogy „a szakiskolákban a tanulók orosz vagy ukrán nyelven sajátítják el a szakkifejezéseket, s így a magyar szakszavakat vagy nem is ismerik, vagy ha ismerik is, alig használják, mivel így a vegyes nyelvű munkaközösségekben könnyebben megértik egymást”.²³

Kótyuk István *A kétnyelvűség és a kárpátaljai magyar köznyelv*²⁴ című tanulmányában a kölcsönszavak kapcsán megjegyzi, hogy „e szavak túlnyomó többsége fölösleges a nyelvben, mivel az általuk jelölt fogalmaknak megvan a magyar neve” ugyanakkor „magyar megfelelőjük legfeljebb akkor bukkan fel, ha a beszélő nagyon választékos akar lenni, és kínosan ügyel nyelvhasználatára”.

2003-ban szintén Csernicskó István szerkesztésében jelent meg *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba* című könyv, amely külön fejezetben tárgyalja a kétnyelvűség hatásait a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban. E fejezet második részében a kölcsönzés és a szókölcönzés bemutatását a szerző a kárpátaljai magyar nyelvjárások sajátosságainak bemutatásával teszi szemléletessé. Ugyancsak helyi példák segítségével mutatja be a kölcsönszavak típusait.²⁵ Emellett foglalkozik a magyarországi és a kárpátaljai magyar nyelvhasználat gyakorisági eltéréseinek, valamint a személynévhasználat sajátosságainak bemutatásával is.

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán működő *Hodinka Antal Intézet*, valamint Beregszászi Anikó és Csernicskó István nagyszabású kutatásai révén mára megtörtént a kárpátaljai nyelvhasználati színterek általános jellemzése is. Az (...) *itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról* című, 2004-ben megjelent kötetben *Kárpátaljai szójegyzék* cím alatt találhatjuk meg azokat a kárpátaljai

²³ Györke, 1991: 70–71.

²⁴ Kótyuk, 1991: 67.

²⁵ Csernicskó, 2003: 132–136.

magyar szavakat és szójelentéseket (számszerint 34 db), melyek ugyanezen jelöléssel bekerültek az *ÉKSz* átdolgozott, 2003-ban megjelent kiadásába is.

Csernicskó István a *Nyelv és azonosság tudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben* című tanulmányában a kárpátaljai magyarság nyelvhasználatáról nyelvészeti és szociológiai kutatásokra alapozva mondja azt, hogy „a helyi nyelvváltozatok a lokális, regionális identitás jelzését, a szűk közösséggel szembeni szolidaritást szolgál(hat)ják elsősorban a kettősnyelvű beszélők számára; a magyarországi magyarokkal való érintkezés során viszont... a nemzeti identitás kifejezése kerülhet előtérbe...”²⁶

Karmacszi Zoltán *Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás* című könyvében az etnikailag vegyes házaságban nevelkedő gyermekek nyelvelsajátítási folyamatát vizsgálja, s kitér a kölcsönelemek használatára, aminek kapcsán megjegyzi, hogy „a gyermekek beszédében előfordulnak úgynevezett hibrid jelenségek, amelyben a két nyelv ugyanazon fogalomról alkotott szavainak elemei keverednek, s egy hibrid szót, kifejezést hoznak létre”.²⁷

Idegen szó, kölcsönszó, jövevényszó

Rétegződés tekintetében egy nyelv szókészlete eredeti illetve idegen eredetű elemekből áll. Bárczi Géza célszerűnek tartja a nyelv idegen elemeinek meghonosodási mértékük szerinti csoportosítását.²⁸

Az **idegen szó** megjelölést használják azokra az új keletű átvételekre, amelyek a beépülés folyamatának kezdeti stádiumában állnak. Ezek elterjedtsége bizonyos nyelvváltozatokban különböző mértékű lehet. Használatukra gyakran csak azért kerül sor, mert valamilyen jelentésbeli többlettel rendelkeznek az átvevő nyelvi szinonimájukhoz képest. Benő Attila az idegen szavak két csoportját különíti el.²⁹

1. *Nemzetközi szavak* (olyan idegen szavak, amelyek számos nyelvben megtalálhatóak);

2. *Xenizmusok* (az idegen szavak nemzeti és kulturális sajátosságokat jelölő csoportja).

A történeti magyar nyelvészet különbséget tesz az idegen eredetű és a jövevényszavak között.

A **jövevényszó** olyan idegen nyelvi elem, amely hangalaki, morfológiai, esetleg teljes jelentéstani módosulás révén vált az átvevő nyelvben teljes mértékben meghonosodottá. Ezt az is jelzi, hogy az adott szó idegen mivolta a laikus beszélők

²⁶ Csernicskó, 2008: 161.

²⁷ Karmacszi, 2007: 89.

²⁸ Bárczi, 2001: 45.

²⁹ Benő, 2008: 19–23.

számára már észrevehetően, s hogy az átvevő nyelvben képzős származékszóként, összetett szavak tagjaként is megjelenik, valamint, hogy már nem csak a kétnyelvű beszélők nyelvhasználatában fordul elő. E szavak lexikai hiányt töltenek be az adott nyelvben vagy nyelvváltozatban, mivel új jelentésbeli kategóriát hoznak létre, stílusértékükben és expresszivitásukban különböznek az átvevő nyelvi párjuktól.

A **kölcsönszó** bizonyos fokú elterjedtséggel jellemezhető, és elhelyezhető a meghonosodás folyamatának valamely szakaszán, mivel az átvevő nyelvi rendszerhez igazodva némileg átalakul hangalakja, morfémaszerkezete, esetleg módosul a jelentése. Így a kölcsönszó magában foglalja az idegen szó és a jövevényszó kategóriáját is.³⁰ A kölcsönszó alatt általában azokat az idegen elemeket értik, amelyek eredeti hangalakjukkal azonos vagy hasonló formában kerültek át az átvevő nyelvbe, ugyanakkor tágabb értelemben az átvevő nyelvbe tükörfordítás, illetve jelentéskölcsönzés által bekerült szavak is kölcsönszónak minősülnek.

A közvetlen kölcsönszavak esetében az interferenciahatás nem más, mint az egy szót vagy szókapcsolatot érintő bázistartó kódváltás, a kölcsönzés folyamata pedig közvetlen kölcsönzés. Az alaki kölcsönszavak esetében az interferenciahatás talán szintén azonosítható a bázistartó kódváltással, bár itt a helyzet a hasonló hangalakú és jelentésű átvevő nyelvi lexéma megléte végett bonyolultabb.³¹

Szláv eredetű lexikai elemek a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban³²

Jelen kutatás tárgyát a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban használatos szláv elemek felgyűjtése, katalogizálása és különböző szempontú (eredet, szófaj, fogalomkör) kategorizálása képezi.

A Beregszászi járás Kárpátalja déli részén helyezkedik el. Északon a Munkácsi, nyugaton az Ungvári, keleten az Ilosvai és Nagyszőlősi járással, délről pedig Magyarországgal határos. A Beregszászi járás 1946-tól működik önálló közigazgatási egységként. Területe 802 km².

A járás területén egy város (Beregszász), egy nagyközség és 42 község található, ami 23 községi tanácshoz tartozik. A járás lakossága 53 800 fő. A járásban sok nemzetiség él egymás mellett. A magyarok aránya 76,1% (41,2 ezer fő), az ukránoké 10,8% (10,2 ezer fő), a románoké 4,1% (2,2 ezer fő), oroszoké 0,7% (0,4 ezer fő); (a Beregszászi járás magyar lakosságának településenkénti eloszlását és arányát az 1. táblázat szemlélteti).

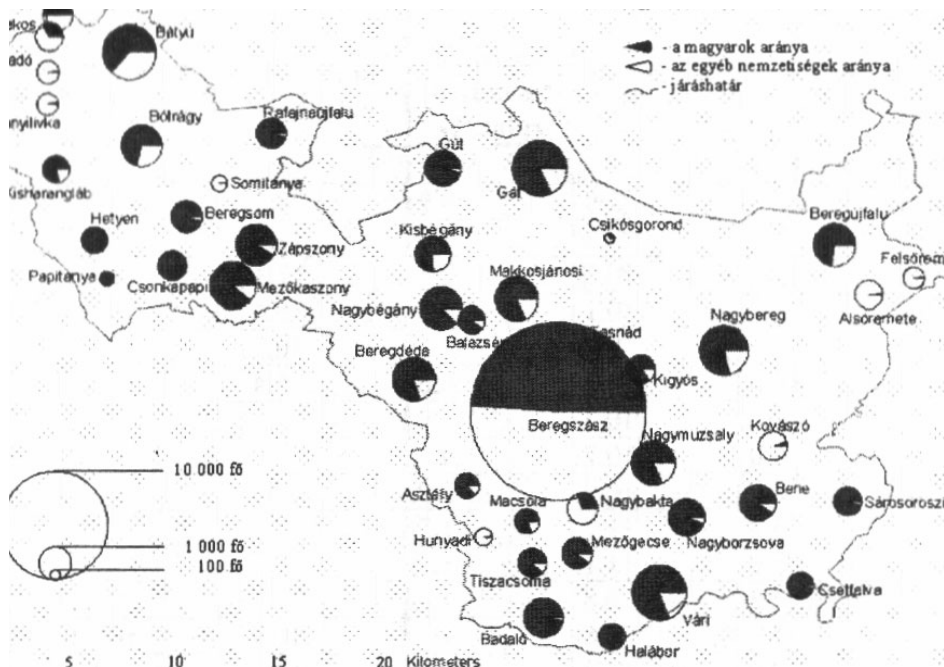
³⁰ Benő, 2008: 19–23.

³¹ Lanstyák, 2006: 21–22.

³² Köszönetünket fejezzük ki a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola bázisán működő Hodinka Antal Intézet munkatársainak a rendelkezésünkre bocsátott interjúkért.

A járás központja Beregszász, megyei jogú város, külön közigazgatási egységnek számít, lakossága 26 500 fő. Beregszász városában a legmagasabb a magyarok részaránya (48, 1%).³³

1. táblázat A magyar lakosság aránya a Beregszászi járás településein
(Forrás: Molnár – Molnár 2005)

A kutatás során a Beregszászi járás 26 településén készített 75 irányított beszélgetés hanganyagát vizsgáltuk meg, s gyűjtöttük ki belőlük a szláv elemeket.³⁴ (A települések³⁵ listáját és az adott településen készült interjúk számát vö. a 2. táblázat.)

³³ A Beregszászi járásra és a lakosság nemzetiségi összetételére vonatkozó adatok a Beregszászi járás hivatalos weboldaláról, a <http://www.karpataljaturizmus.info/beregszaszi-jaras.html>-ről valók.

³⁴ Szláv elemnek tekintjük azokat a lexikai elemeket, amelyek ténylegesen szláv eredetűek, vagy amelyek szláv közvetítés nyomán honosodtak meg a kárpátaljai magyar nyelvváltozatokban, valamint azokat is, melyek a standard magyarban is meglévő idegen eredetű szavak szláv nyelvbeli újrakölcsönzései.

³⁵ A települések ismertetésére terjedelmi okok miatt nem térünk ki.

Település	Készített interjú száma	Település	Készített interjú száma
Badaló (Бадалово)	3	Jánosi (Яноші)	3
Bátyú (Батьово)	6	Kaszony (Косини)	5
Bene (Бене)	2	Kígyós (Кідьош)	2
Beregszász (Берегове)	8	Kisbégány (Мала Бігань)	2
Beregújfalu (Берегуйфалу)	2	Mezőgécse (Геча)	3
Borzsova (Боржава)	4	Nagybakta (Велика Бакта)	2
Bótrágy (Баградь)	3	Nagybereg (Берегі)	1
Csetfalva (Четфалва)	1	Nagymuzsaly (Мужієве)	3
Csonkarapi (Попове)	1	Oroszi (Оросієво)	2
Déda (Дейда)	3	Rafajna (Рафайново)	2
Gát (Гать)	2	Vári (Вари)	5
Gut (Гут)	2	Zápszony (Запсонь)	2
Halábor (Галабор)	5		
Hetyen (Гетен)	1		

2. táblázat Az érintett települések és a készített interjúk száma

A megvizsgált interjúanyagokból 149 szláv kölcsönnyelvi elemet adatoltunk, mely tetemes mennyiségnek tekinthető, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy a kárpátaljai magyarság túlnyomó többsége a Beregszászi járásban él, aminek következtében a privát szférában – szinte egyedülként – a magyar nyelv használatos; valamint, hogy csupán néhány kérdés vonatkozott a kárpátaljai magyar nyelvjárások sajátosságainak felmérésére. (Pl. *Különbözik-e valamilyen a magyarországi magyar nyelv a kárpátaljai magyar nyelvtől?; Vannak-e olyan szavak, fordulatok, amelyeket Magyarországon használnak, de Kárpátalján nem? És olyanok, amelyeket Kárpátalján használnak, de Magyarországon nem ismerik őket?; Használnak-e a faluban élők olyan szavakat a magyar beszédükben, mint például paszport, bulocska?*)

A szótár szócikkei a következő formában kerültek rögzítésre:

- A címszó a maga helyesírási alakjában.
- Ezt követi szögletes zárójelben az adott lexikai elem etimológiai megjelölése. (A kárpátaljai magyar nyelvjárásokban meghonosodott ukrán/országi kölcsönszavak jelentős része a szláv nyelvekbe is valamely más (latin, görög, német, olasz stb.) nyelvből átvett kölcsönszóként került be.)

- Jelöljük az adott elem szófaját és a nyelvtani szerelését is, tehát a tárgyragos és az egyes szám 3. személyű birtokos személyjeles alakot (természetesen csak a jelet).
- A szó nyelvjárási alakját fonetikai transzkripcióban.
- Ezt az átadó nyelv vagy nyelvekben előforduló standard változat eredeti (cirill betűs) alakja követi.
- Megadjuk az adott elemek standard magyar jelentését vagy jelentéseit is. A legtöbb lexikai elemnek, ahogyan a szláv nyelvekben, úgy a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban is sokszor több jelentése is ismert. Ugyanakkor az általunk szűk keretek között végzett kutatás során az adott elemeknek csupán egy jelentését adatoltuk, s így a példamondatok is csak erre a jelentésre vonatkoznak. A további jelentéseket csupán tájékoztató jelleggel (a kutatás folytathatóságának és elmélyíthetőségének igazolása céljából) adtuk meg.
- Példamondatok a rögzített anyagokból kiemelve, melyeket a nyelvjárási színezetük megtartásával eredeti (a helyesírási szabályokat figyelmen kívül hagyva) alakjukban közlünk.
- A visszakereshetőség és további kutatások biztosításához közöljük az interjúk azonosítóját is (hol és kivel készítették).
- Szögletes zárójelben megadjuk az adott szó fogalomkörének a sorszámát is.

A továbbiakban bemutatjuk az általunk adatolt szláv lexikai elemekből a fentebb bemutatott formában készült abc-rendű szótári adatállományt.

ambulatórium [~lat. ambulatorius] fn. **'-t, '-ja** – *ambulatórium* < ukr. 'амбулаторія'; or. 'амбулатория' – rendelőintézet; — *Sajnos az ambulatóriumra azt nem mondhatjuk el, sem a kórházra.* (95_BÁTYÚ_1926_NO_ANYTR) [13.]

archív [~lat. archivum] fn. **'-t, '-ja** – *archív* < ukr. 'архів'; or. 'архив' – levéltár; — *Ott az archívba a nyugdíjasoknak az előző év, amit ledolgoztak azokat szedtem ki.* (430_NAGYBAKTA_KOSZTYO_ERZSEBET (1942)_ANYTR) [6.]

bagázsnyik [~fr. bagage] fn. **'-t, '-ja** – *bagázsnyik* < ukr. 'багаж'; or. 'багаж' – csomagtér; — *Meg igen, bagázsnyik.* (150_MAKKOSJANOSI_1959_F_ANYTR) [8.]

balánc [~fr. balance] fn. **'-t, '-ja** – *balánc* < ukr. 'баланс'; or. 'баланс' – 1. mérleg; 2. egyensúly; — *A tudomány a fejébe vót, de így gondolja el a baláncot az első évbe.* (311_GUT_1919_NO_ANYTR) [12.]

bánki [~or. banka] fn. **’-t, ’-ja** – *bánki* < ukr. ’банка’; or. ’банка’ – 1. befőttesüveg, 2. pléhdoboz; — *Például nálunk a családba nem vót használva az a szó, hogy bánki.* (244_HALÁBOR_1928_NŐ_ANYTR) [14.]

bánya [~lat. baneum] fn. **’-t, ’-ja** – *bánya* < ukr. ’баня’; or. ’баня’ – 1. fürdőhelyiség; 2. gőzfürdő; — *Hát a bánya, az a fürdőt jelenti.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [6.]

báza [~ném. vagy fr. Base] fn. **’-t, ’-ja** – *báza* < ukr. ’база’; or. ’база’ – árulerakat; — *Árulerakaton kezdtem, amit nem magyar néven kifejezve Mezsráj Bázának neveztek.* (251_BEREGSZASZ_1957_F_ANYTR) [6.]

berkassza [~or.+ol. zber+cassa] fn. **’-t, ’-ja** – *berkassza* < ukr. ’зберкасца’; or. ’сберкасца’ – takarékpénztár; — *Aztán a berkassza, ott vót egy kevés kis pénz.* (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [11.]

beteglap [~or. bolnyicsnyij liszt-ből] fn. **’-t, ’-ja** – *beteglap* < or. ’больничный лист’; – kórlap; — *Vagy a beteglapra azt mondtuk, hogy bolnyicsnyijt kap.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [13.]

bezpeka [or. bezpeka] fn. **’-t, ’-ja** – *bezpeka* < or. ’органыгосударственной безопасности’ – állambiztonsági szervek; — *Visszaemlékezve szülő-, nagyszüleimre is, meg mindég ugyi a bezpekátul félték.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [15.]

bida [~ószláv beda] fn. **’-t, ’-ja** – *bida* < ukr. ’біда’; or. ’беда’; – 1. baj, nyomorúság; 2. kár, csapás; — *Me nem beszélnek magyarul. Ez a bida.* (316-BÓTRÁGY_1934-N_ANYTR; N°-10) [12.]

bolnyicsnyij [~or. bolnyicsnyij] fn. **’-t, ’-ja** – *bolnyicsnyij* < or. ’больничный лист’; – kórlap; — *Vagy a beteglapra azt mondtuk, hogy bolnyicsnyijt kap.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [13.]

brigád [~ném. Brigade] fn. **’-t, ’-ja** – *brigád* < ukr. ’бригад’; or. ’бригад’; – 1. munkáscsoport; 2. brigád, dandár, csapat; — *Később evégett változtattam, úgyhogy később elkerültem egy építőbrigádba.* (246_HALABOR_1947_N_ANYTR; N= 6) [15.]

brigadéros [~ném. Brigadier] fn. **’-t, ’-ja** – *brigadéros* < ukr. ’бригадир’; or. ’бригадир’; – munkavezető; — *A háború után a bátyúi vasútállomáson volt pályamunkás, és utána brigadéros.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [5.]

buháter [~ném. Búchhalter] fn. **'-t, '-ja** – *buháter* < ukr. 'бухгалтер'; or. 'бухгалтер'; – könyvelő; — *Az édesanyja az irodán dógozott, mint buháter.* (D18_BADALO_1940_NO_ANYTR,; N= 25) [5.]

bulocska [~fr. boulange] fn. **'-t, '-ja** – *bulocska* < ukr. 'булочка'; or. 'булочка'; – zsemle; — *Nem zsömlét kérek az üzletbe, hanem bulocskát.* (405_BEREGÚJFALU_195_NO_ANYTR) [3.]

butilka [fr. bouteille] fn. **'-t, '-ja** – *butilka* < or. 'бутылка' – palack; üveg; — *Apám hozott egy butilka bort.* (D57-ANYTR-BENE-FÉRFI) [14.]

csájna [~or. csájnájá] fn. **'-t, '-ja** – *csájna* < or. 'чайная' – 1. teázó; 2. kocsmá, ivó; 3. büfé; — *Vagy a csájnába megyek kenyérér.* (468_HETYEN_1961_FERFI_ANYTR) [6.]

csájnik [~or. csájník] fn. **'-t, '-ja** – *csájnik* < ukr. 'чайник'; or. 'чайник' – teáskanna; — *A csájnik, igen a teáskannára mondják.* (468_HETYEN_1961_FERFI_ANYTR) [14.]

csurma [~ném. Turm] fn. **'-t, '-ja** – *csurma* < ukr. 'тюрма'; or. 'тюрьма' – 1. börtön, 2. tömlő; — *A csurmába vót két hétig, és akkor jött az amesztia <=amnesztia>, és kiszabadult.* (254_BEREGSZASZ_1927_NO_ANYTR (257)) [6.]

dáváj [~or. davaj] ige – *dáváj* < ukr. 'давай'; or. 'давай' – 1. adj; 2. indulj, gyerünk, nosza; — *Sztalin míg élt, addig nem lehetett, mert dáváj Szibéria, ha megfogták.* (164_BEREGSZASZ_1921_FERFI_ANYTR.)

Deu [ukr. betűszó] fn. **'-t, '-ja** – *Deu* < ukr. 'державна установа' – állami intézmény; — *Igen, de én vótam cégnél, Deunál, építkezésnél vótam. 10 évig vótam ott.* (319_BÓTRÁGY_1941_F_ANYTR) [6.]

dezsurka [~fr. etre de jour] fn. **'-t, '-ja** – *dezsurka* < or. 'дежурка' – 1. ügyelet; 2. szolgálat; — *Hát a paszport, aztán meg a, a dezsurka.* (253_BEREGSZÁSZ_1967_N_ANYTR) [6.]

dohovor [or. dohovor] fn. **'-t, '-ja** – *dohovor* < ukr. 'договір'; or. 'договор' – 1. szerződés; 2. egyezmény; — *Csak dohovorról dógozunk nyáron, mikor a gyerekeknek szünidő van, akkor.* (71_MEZŐKASZONY_1962_NO_ANYTR) [7.]

DOK [ukr. betűszó] fn. **'-t, '-ja** – *DOK* < ukr. 'деревобробний комбінат' – feldolgozó kombinát; — *Aztat otthagytam, osztán foglakoztam a szuvenyír szakmába a beregszászi DOK-nál.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [6.]

dovidka [~ukr. dovidka] fn. **’-t, ’-ja** – *dovidka* < ukr. ’довідка’ – 1. igazolás; 2. jelentés, tájékoztatás; — *Miért használunk ilyen szavakat, hogy bulocska, szprávká, dovidka?* (319_BÓTRÁGY_1941_F_ANYTR) [7.]

drobilka [~or. drobilka] fn. **’-t, ’-ja** – *drobilka* < ukr. ’дробілка’; or. ’дробилка’ – 1. zúzógép; 2. kötőrő; — *Ott ilyen kötőrés vót, evvel is dógoztunk, drobilka, kötőrő vót, evvel is dógoztunk.* (57_KASZONY_1925_FERFI_ANYTR) [16.]

ekonómika [~lat. oeconomia] fn. **’-t, ’-ja** – *ekonómika* < ukr. ’економіка’; or. ’экономика’ – 1. gazdasági helyzet; — *A gazdálkodáshoz viszonyítva, vagy a sima piac ekonómikához viszonyítva?* (419_GAT_1969_F_ANYTR) [12.]

elektricska [~lat. electricus-ból] fn. **’-t, ’-ja** – *elektricska* < ukr. ’електричка’; or. ’электричка’ – villanyvonat, a magyarországi HÉV-nek megfelelő helyközi vonatjárat; — *Vegyül az oroszból áthozott szó: egy marsutka, egy elektricska ugye.* (432_NAGYBAKTA_FODOR EVA (1951)_NO_ANYTR) [8.]

eszdepeu [ukr. betűszó] fn. **’-t, ’-ja** – *eszdepeu* < ukr. ’Соціал-демократична партія України’ – Ukrajnai Szociáldemokrata Párt; — *Azt mondják, hogy tavaly a párt csinálta, az eszdepeu.* (D57-ANYTR-BENE-FÉRFI) [15.]

eszkavátoros [~ang. v. ném. Excavator] fn. **’-t, ’-ja** – *eszkavátoros* < ukr. ’екскаваторник’; or. ’эскаваторщик’ – markológép-kezelő; — *Hát vót egy eszkavátoros, volt egy segédje, meg voltam én.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [5.]

exkurszija [~fr. excursion] fn. **’-t, ’-ja** – *exkurszija* < ukr. ’екскурсія’; or. ’экскурсия’ – kirándulás; — *Kilencedik osztály mindig jönnek, exkursziját csinálnak, hogy nézik az új könyveket.* (N°12 321-BOTRAGY - 1945 - NO – ANYK) [1.]

familia [~lat. familia] fn. **’-t, ’-ja** – *familija* < ukr. ’фамілія’; or. ’фамилия’ – 1. népesebb család; 2. vezetéknev, családnév; — *Szüleim, mindenem, mind az egész familiám, családom mind tiszta magyarok voltak.* (95_BÁTYÚ_1926_NO_ANYTR) [1.]

felcser [~ném. Pfleger] fn. **’-t, ’-ja** – *felcser* < ukr. ’фельдшер’; or. ’фельдшер’ – orvossegéd; felcser; — *A tanárembernek van munkahelye, egy pár bolti eladónak, a postásnak, a felcsernek.* (468_HETYEN_1961_FERFI_ANYTR) [13.]

felcserpont [~ném. Pflegerpunkt] fn. **’-t, ’-ja** – *felcserpont* < or. ’медпункт’ – 1. orvosi segélyhely; 2. ambulancia; — *Van községháza, felcserpont, ovoda, na még mit mondjak.* (166_MEZŐGECSE_1932_NO_ANYTR) [13.]

Gasztronom [~fr. gastronome] fn. **'-t, '-ja** – *Gasztronom* < ukr. 'гастроном'; or. 'гастроном' – 1. ételmiszerbolt, 2. ingyenc; — *Nem mindig volt kiírva a Gasztronom nevű boltra az, hogy ételmiszerbolt.* (253_BEREGSZÁSZ_1967_N_ANYTR) [6.]

grivnya/griveny [~ukr. hrivn'a] fn. **'-t, '-ja** – *grivnya/griveny* < ukr. 'гривня' – Ukrajna hivatalos pénzneme; — *Akkor ezek kapnak háromszáz grivnyát.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [11.]

harakterisztika [~fr. caractere-ból] fn. **'-t, '-ja** – *harakterisztika* < ukr. 'характеристика'; or. 'характеристика' – 1. jellemrajz; 2. jellemzés, minősítés; — *Hát szprávka harakterisztika hivatalos iratokat ilyen.* (D57-ANYTR-BENE-FÉRFI) [7.]

holovka [~or. holovka] fn. **'-t, '-ja** – *holovka* < ukr. 'головка'; or. 'головка' – 1. fejecske; 2. valaminek a feje, felső része; — *Hát nálunk már úgy mondják, hogy holovká.* (D32 – BORZSOVA – 1947_F_ANYTR) [1.]

hucul [~ukr. hucul] fn., mn. **'-t, '-ja** – *hucul* < ukr. 'гуцул' – A Kárpátokban élő ukrán népcsoport; — *Huculoknak nevezték őket.* (433-NAGYMUZSALY-1940-NO-ANYTR) [9.]

jábloka [~or. jábloko] fn. **'-t, '-ja** – *jábloka* < ukr. 'яблука'; or. 'яблоко' – alma; — *Van a Jábloka cég, aki almafeldolgozással foglalkozik.* (D25_BORZSOVA_1954_NO_ANYTR) [3.]

kalosnyi [~ném. Kalosche] fn. **'-t, '-ja** – *kalosnyi, kalusnyi* < ukr. 'калоши'; or. 'калоши' – sárcipő; — *Vájlinyki, a postócsizma, ez ni, amit kalosnyira kell húzni, gumi.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [2.]

kanalizáció [~fr. canal-ból] fn. **'-t, '-ja** – *kanalizáció* < ukr. 'каналізація'; or. 'канализация' – 1. csatorna; 2. csatornázás; — *Meg lehetett volna oldani az egész falu kanalizációs szisztémáknak a megoldását.* (D14_VARI_1960_F_ANYTR) [1.]

kanális [~fr. canal] fn. **'-t, '-ja** – *kanális* < ukr. 'канал'; or. 'канал' – 1. csatorna; 2. vezeték, cső; — *Bátyú környeslen körül van véve kanálissal.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [1.]

kassza [~ol. cassa] fn. **'-t, '-ja** – *kassza* < ukr. 'каса'; or. 'касса' – 1. pénzszekrény; 2. a pénztár pénzkészlete; — *Az elmúlt tíz évben javult, vagy romlott, vagy esetleg stagnált-e a családi kassza?* (165_MEZÖGECSE_1983_FERFI_ANYTR) [11.]

katuska [~or. katuska] fn. **'-t, '-ja** – *katuska* < or. 'катушка' – 1. tekerecs; 2. orsó "horgászboton"; — *Mer cinnel foglalkoztunk, az orrunk alá jött a cin, ahogy cineltük a katuskákat.* (72_MEZŐKASZONY_1948_NO_ANYTR) [1.]

kehebista [~or. kehebiszt] fn. **'-t, '-ja** – *kehebista* < ukr. 'КГБ агент, vagy köznapri 'кегебист'; or. 'КГБ агент' – KGB ügynök; — *A két kehebista csak a kienged ugyhogy mennyen haza jöjjön vissza.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [5.]

kolhoz [~or. kolhoz] fn. **'-t, '-ja** – *kolhoz* < ukr. 'колгосп'; or. mozaikszó 'коллективное хозяйство → колхоз'; – 1. termelőszövetkezet; 2. kollektív gazdaság; — *Ezután elkerültünk (.) a beregi kolhozba dolgoztam (...), mint tűzoltó sofőr.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [15.]

kolhozbrigád [~or.+ném. kolhoz+Brigade] fn. **'-t, '-ja** – *kolhozbrigád* < ukr. 'колгоспний бригад'; or. 'колхозный бригад' – kollektív munkacsoport; — *És akik értettek valamihez azokat a kolhozbrigádból elvitték Csernobilba.* (467_CSONKAPAPI_1931_NO_ANYTR) [15.]

kolhozista [~or. kolhoz-ból] fn. **'-t, '-ja** – *kolhozista* < ukr. 'колгоспник'; or. 'колхозник' – 1. kolhozi munkás; 2. kolhozparaszt; — *A községnek volt száz ő kolhozistája a kilencvenes évekbe.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [5.]

kollektíva [~lat. collectivus] fn. **'-t, '-ja** – *kollektíva* < ukr. 'колектив'; or. 'колектив' – 1. kollektíva; 2. csoport, együttes, közösség; — *Mi nem akarunk kollektívát.* (164_BERECSZASZ_1921_FERFI_ANYTR) [15.]

kollektivizáció [~lat. collectivus-ból] fn. **'-t, '-ja** – *kollektivizáció* < ukr. 'колективізація'; or. 'коллективизация' – kollektivizálás; — *Mikor megalakult a kollektivizáció.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [1.]

kombájn [~ang. combine harvester] fn. **'-t, '-ja** – *kombájn* < ukr. 'комбайн'; or. 'комбайн' – 1. aratógép; 2. kombájn; — *Csak úgy a kombájn letöri a tengerit és mennek és akkor napokig csuházzák lefele.* (72_MEZŐKASZONY_1948_NO_ANYTR) [8.]

kombinát [~lat. combinatus] fn. **'-t, '-ja** – *kombinát* < ukr. 'комбінат'; or. 'комбинат' – 1. szövetkezet; 2. egyesített üzem; — *Fafeldolgozó kombinát magyarul.* (150_MAKKOSJANOSI_1959_F_ANYTR) [6.]

kommendatúra [~ol. comando-ból] fn. **'-t, '-ja** – *kommendatúra* < ukr. 'комендатура' or. 'комендатура' – városparancsnokság; — *Mikor hazajött, itt a kommendatúrán leellenőrizték papírjait.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [6.]

komengyír [~fr. Commandant] fn. **'-t, '-ja** – *komengyír csász* < ukr. 'командир'; or. 'командир' – ezredparancsnok; — *A komengyír csász, kivetett minket külön óton az állomásra* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [5.]

komszomol [or. mozaikszó] fn. **'-t, '-ja** – *komszomol* < ukr. 'комсомол'; or. 'Коммунистический Союз Молодёжи' – 1. Kommunista Ifjúsági Szövetség; 2. a Kommunista Ifjúsági szövetség tagja; — *Tizennégy éves korunkba beléptünk a komszomolba*. (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [15.]

konkursz [~lat. concursus] fn. **'-t, '-ja** – *konkursz* < ukr. 'конкурс'; or. 'конкурс' – 1. verseny; 2. pályázat; — *Sikerültek is a vizsgák, de akkor még volt olyan konkursz* (208_DÉDA_1952_NŐ_ANYTR) [1.]

kopek/kopéjka [~ or. kopejka] fn. **'-t, '-ja** – *kopéjka* < ukr. 'копійка'; or. 'копейка' – 1. a rubel váltópénze; 2. aprópénz; — *Csak a gyerekek, mentek a kopéjkáért*. (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [11.]

kulák [~or. kulák] fn. **'-t, '-ja** – *kulák* < or. 'кулак'; – 1. a Szovjetunióban gazdasági korlátozásokkal sújtott gazda; 2. zsírosparaszt; — *Kolhozba nem vették fel, mivelhogy kulák*. (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [1.]

kulákság [~ or. kulák-ból] fn. **'-t, '-ja** – *kulákság* < or. 'кулачество' – a kulákok helyi összessége; — *A sorsom eléggé nehéz volt a kulákság végett*. (210_DÉDA_1931_FERFI_ANYTR) [15.]

kupély [~ fr. coupé] fn. **'-t, '-ja** – *kupély* < ukr. 'купе'; or. 'купе' – 2 vagy 4 személy részére biztosított vonatfülke; — *Műtrágyás vagonokba vótunk, kupélynyi vagonyokba*. (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [8.]

kvitancia [~ ol. quietus] fn. **'-t, '-ja** – *kvitancia* < ukr. 'квитанція'; or. 'квитанция' – 1. nyugta; 2. elismervény; — *És engedtem ki a kvitanciát*. (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [7.]

láger [~ném. Läger] fn. **'-t, '-ja** – *láger* < ukr. 'лагір'; or. 'лагерь' – tábor; — *Hát ők hazajöttek a lágerből, és rögtön ők elmentek ki Amerikába ki*. (316-BÓTRÁGY-1934-N_ANYTR; N°-10) [6.]

lapatyol/lapatyál [~ukr. nyelvjárási lopotati=hovoriti] ige – *lapatyol* < ukr. 'лопотати'; – 1. sokat beszél; 2. hadar; — *Úgyhogy na olyankor a két lánytestvér leül oszt félóráig lapatyol a telefonba*. (D57-ANYTR-BENE-FÉRFI) [1.]

magazin [~ném. Magazin] fn. **’-t, ’-ja** – *magazin* < ukr. ’магазин’; or. ’магазин’ – 1. bolt; 2. áruház; — *A bótokba vót, kérlek szépen, hogy magazinokba telve vót mindennel.* (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [6.]

májka [~or. májka] fn. **’-t, ’-ja** – *májka* < ukr. ’майка’; or. ’майка’ – 1. trikó; 2. sportmez; — *De a trikóra nem azt mondjuk, hogy trikó, hanem májka, amit mi hordunk.* (432_NAGYBAKTA_FODOR EVA (1951)_NO_ANYTR) [2.]

mantirovka [~or. mantirovka] fn. **’-t, ’-ja** – *mantirovka* < ukr. ’мантіровка’; or. ’монтировка’ – csavarkulcs; — *Kocsihoz való az a feszítővas, a mantirovka például.* (150_MAKKOSJANOSI_1959_F_ANYTR) [16.]

marsutka [~ném. Marschroute -ból] fn. **’-t, ’-ja** – *marsutka* < ukr. ’маршрутне таксі’; or. ’маршрутка’ – iránytaxi; — *Vegyül az oroszról áthozott szó: egy marsutka, egy elektricska ugye.* (432_NAGYBAKTA_FODOR EVA (1951)_NO_ANYTR) [8.]

minutom [~lat. minuta] fn. **’-t, ’-ja** – *minutom* < ukr. ’мінута’; or. ’минута’ – 1. perc; 2. pillanat, szempillantás; — *Rögtön, abba a minutomba, hogyhát ez mán máshova való.* (71_MEZŐKASZONY_1962_NO_ANYTR) [1.]

múrkó [~or. morkov] fn. **’-t, ’-ja** – *múrkó* < ukr. ’морква’; or. ’морковь’ – sárgarépa, nyelvjárási murok; (lat. *Daucus carotta*) — *Sárgarépára azt mondjuk, hogy múrkó.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [4.]

nárjád [~or. narjad] fn. **’-t, ’-ja** – *nárjád* < ukr. ’наряд’; or. ’наряд’ – 1. munkalap szerint végzendő munka; 2. parancs, rendelkezés; — *Akkor meg egy jegyzetbe írta úgymond „a nárjádokat”, hogy hát ki mit teljesített.* (432_NAGYBAKTA_FODOR EVA (1951)_NO_ANYTR) [1.]

oblászty [~ószláv oblászty] fn. **’-t, ’-ja** – *oblászty* < ukr. ’область’; or. ’область’ – terület; — *Szverlovszk vót a fővárossa, ott annak a izé, oblásztynak.* (164_BEREGSZASZ_1921_FERFI_ANYTR.) [17.]

obsi [~ or. obscezsityie] fn. **’-t, ’-ja** – *obsi* < or. ’общезитие’ – 1. diákotthon; 2. közös szállás, munkásszálló; — *Hát úgy évek alatt hozzászoktunk az obsi étkezdéjéhez.* (34_TOTH SZILVIA_BÁTYÚ_RSS) [6.]

ocsered [~or. ocsered’] fn. **’-t, ’-ja** – *ocsered* < ukr. ’черга’; or. ’очередь’ – 1. sor; 2. egymásutániség, sorrend; — *Még ha sokszor vót is ocsered de azért lassan kialakult mán a végén.* (D57-ANYTR-BENE-FÉRFI) [1.]

oddel kádró [~or.+fr. otdel+cadre] fn. **'-t, '-ja** – *oddel kádró* < or. 'отдел кадров' – 1. személyzeti osztály; 2. osztályvezető; — *Az **oddel kádró** aki a, szóval ez írja be az egész bandát.* (322-CSETFALVA-1960-F-ANYH 1-2. RÉSZ N = 13, 14) [5.]

operáció [~lat. operatio] fn. **'-t, '-ja** – *operáció* < ukr. 'операція'; or. 'операция' – 1. műtét, operáció; 2. hadművelet; — ***Operációt** itt nem végeztek, de gyógyították az embereket.* (100_BÁTYÚ_1950_FERFI_ANYTR) [13.]

organizáció [~lat. organisatio] fn. **'-t, '-ja** – *organizáció* < ukr. 'організація'; or. 'организация' – 1. megszervezés; 2. szervezet; — *Akik jöttek pakoltuk nemcsak a kolhozautók, hanem más **organizációk** kocsjait is.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [1.]

pálec [~ósláv palec] fn. **'-t, '-ja** – *pálec* < ukr. 'палець'; or. 'палец' – 1. ujj; 2. bűtyök, ujjacska; — *A **pálec** - az egy csapszeg.* (D32 – BORZSOVA – 1947_F_ANYTR) [1.]

pászka [~gr. pászka] fn. **'-t, '-ja** – *pászka* < ukr. (nyelvjárási) 'паска' (пасхальний хліб); or. 'пасхальный хлеб' – 1. Húsvétkor a kenyér helyett sütött kovásztalan vékony tészta; — *Húsvétko, miko **pászkát** kee szentelni.* (142_OROSZI_1973_FERFI_ANYTR) [3.]

paszport [~fr. passeport] fn. **'-t, '-ja** – *paszport* < ukr. 'паспорт'; or. 'паспорт' – személyigazolvány; — *Nem azt mondom, hogy személyigazolvány, hanem, hogy **paszport.*** (141_OROSZI_1966_NO_ANYTR) [7.]

perevál [~or. pereval] fn. **'-t, '-ja** – *perevál* < or. 'перевал' – 1. (hegy) szoros; 2. hágó; — *Jaszinya is magyar vót hát hány tető ment meg a **pereválon.*** (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [1.]

perevod [~or. perevod] fn. **'-t, '-ja** – *perevod* < ukr. 'перевод'; or. 'перевод' – 1. fordítás; 2. áthelyezés; 3. átutalás; — *Most már azér is, egy **perevodér** fizetnek nyóc dollár.* (97_BÁTYÚ_1949_NO_ANYTR) [1.]

peteu [or. betűszó] fn. **'-t, '-ja** – *peteu* < ukr. 'професійно-технічне училище'; or. 'Профессионально-техническое училище' – szakiskola; — *Hát csak középiskolám van, és van egy **peteu,** szakközépiskola.* (D21_VARI_1952_FERFI_ANYTR; N=26) [6.]

pionír [~fr. pionnier] fn. **'-t, '-ja** – *pionír* < ukr. 'піонер'; or. 'пионер' – 1. úttörő "fű"; 2. pionír; — *A piros **pionír** nyakkendő viselete kötelező vót.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [5.]

piscse [~or. piscsekombinát] fn. **’-t, ’-ja** – *piscse* < or. ’пищекombinat’ – konzervgyár; — *A piscsébe. ott is dógoztam vagy két évig.* (142_OROSZI_1973_FERFI_ANYTR) [6.]

posztatye [~or. po sztat’a] fn. **’-t, ’-ja** – *posztatye* < ukr. ’по стаття’; or. ’по статья’ – 1. paragrafus, cikkely szerint; — *Ha szokrascsenyija, akkor törvény szerint, posztatye, ennyi és ennyi írja be szépen.* (322-CSETFALVA-1960-F-ANYH 1-2. RÉSZ N = 13, 14) [1.]

praktika [~gr. practica] fn. **’-t, ’-ja** – *praktika* < ukr. ’практика’; or. ’практика’ – gyakorlat; — *Aho tanultak, abbul az intézményekből ide helyezték őket praktikai munkára.* (98_BÁTYÚ_1958_NO_ANYTR) [1.]

práva [~or. práviló] fn. **’-t, ’-ja** – *práva* < ukr. ’права’; or. ’правило’ – gépjárművezetői jogosítvány; **Práva**. — *Meg, még, még... Nem jut eszembe most, hogy mik ezek a szavak.* (D03_JANOSI_1959_NO_ANYTR; N=75) [7.]

právosláv [~ószláv právoslávnyij] mn, fn. **’-t, ’-ja** – *právosláv* < ukr. ’православний’; or. ’православный’; – 1. ortodox; 2. ortodox vallású ember; — *Felöltöztessük a karácsonyfát, de viszont a právosláv Karácsonyig fel van öltöztetve.* (D25_BORZSOVA_1954_NO_ANYTR) [10.]

pricep [~or. pricep] fn. **’-t, ’-ja** – *pricep* < ukr. ’причип’; or. ’прицеп’ – pótkocsi; — *Használak-e ilyen szavakat a faluban élők a beszédben, mint passzport, pricep?* (N° 12 321-BOTRAGY - 1945 - NO - ANYK) [8.]

profti [~or. betűszó] fn. **’-t, ’-ja** – *profti* < ukr. ’професійно-технічний інститут’; or. ’Професійно-Технічний Інститут’ – műszaki főiskola; — *Háát, a vári középiskolát, utána pedig Ungváron a szabás-varrás ilyen profti.* (D15 - BADALO-1962_NO_ANYTR. NO-24) [6.]

provodnyik [~or. provodnik] fn. **’-t, ’-ja** – *provodnyik* < ukr. ’провідник’; or. ’проводник’ – 1. kalauz; 2. vezető; — *Nagyon nem szeretem ezeket a nőket, akik szaladgálnak a jeggyel, provodnyikokat.* (34_TOTH SZILVIA_BÁTYÚ_RSS) [5.]

f/pufájka [~or. fufajka] fn. **’-t, ’-ja** – *pufájka* < ukr. ’фуфайка’; or. ’фуфайка’ – 1. pufajka, vattakabát, vattaruha 2. kötött alsóruha, trikó; — *Még esetleg megmaradt a pufájka.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [2.]

putyóka [~or. put’ovka] fn. **’-t, ’-ja** – *putyóka* < ukr. ’путівка’; or. ’путёвка’ – 1. menetlevél; 2. beutalás (üdülőhelyre); — *Abból telt ki egy nap, hogy reggel ki kellett írni a putyókat a traktoristáknak.* (407_KISBÉGÁNY_1954_NO_ANYTR) [7.]

rajon [~fr. rayon] fn. **'-t, '-ja** – *rajon* < ukr. 'район'; or. 'район' – 1. járás; 2. kerület, körzet; — *Mentek a vojenkomátra, és aztán elintézték Beregszászba, a rajonba.* (57_KASZONY_1925_FERFI_ANYTR) [17.]

rájkom [ukr. betűszó] fn. **'-t, '-ja** – *rájkom* < ukr. 'районний комітет' – járási tanács; — *Bement a rájkomra, hát az má a tiz perc mulva becsengettek utána.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [15.]

remontol [~fr. remonte-ból] ige – *remontol* < ukr. 'ремонтувати'; or. 'ремонтировать' – javít, szerel; — *Ha javítunk, akkor azt mondjuk, hogy remontolunk.* (404_BEREGUJFALU_1935_FÉRFI_ANYTR) [1.]

resztorán [~fr. restaurant] fn. **'-t, '-ja** – *resztorán* < ukr. 'ресторан'; or. 'ресторан' – étterem; — *Hogy egy falu területén nem kell öt resztorán, hanem elég egy, vagy esetleg kettő.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [6.]

rozrjád [~or. rozrjad] fn. **'-t, '-ja** – *rozrjád* < ukr. 'розряд'; or. 'разряд' – 1. kategória, osztály; — *Beosztásomba elértem a négyes rozrjádot.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [1.]

rubel [~ or. rubl'] fn. **'-t, '-ja** – *rubel* < or. 'рубль' – rubel, Oroszország és a volt Szovjetunió hivatalos pénzname; — *Most má kapok nyócvankilenc rubel és húsz kopeket.* (164_BEREGSZASZ_1921_FERFI_ANYTR.) [11.]

sampán [~fr. Sampani-ból] fn. **'-t, '-ja** – *sampán* < ukr. 'шампанске'; or. 'шампанское' – pezsgő; — *Mint régen volt mondjuk a Sampán, bort palackoltak.* (72_MEZŐKASZONY_1948_NO_ANYTR) [3.]

sáró [~or. sar]fn. **'-t, '-ja** – *sáró* < or. 'шар' – golyó, gömb; — *A határon is mondtam má, hogy kiment az a sáró.* (150_MAKKOSJANOSI_1959_F_ANYTR) [1.]

sáskizik [~or. saski-ból] ige – *sáskizik* < ukr. 'грати у шашки'; or. 'грати шашки' – dámajátékot játszanak; — *Őö sakkoztak, sáskiztak, ezeket rendeztem.* (244_HALÁBOR_1928_NŐ_ANYTR) [1.]

scsitok [~or. scsit] fn. **'-t, '-ja** – *scsitok* < or. 'щит' – hegesztő-védőszemüveg; — *Például a hegesztő-védőszemüveg, ami scsitok oroszul, mi is scsitoknak hívjuk.* (150_MAKKOSJANOSI_1959_F_ANYTR) [16.]

spionkodik [~ném. Spion-ból] ige – *spionkodik* < ukr. 'шпигувати'; or. 'шпигувати' – kémkedik, kémként tevékenykedik; — *Akkor meg azok verték félholtra, mert a németeknek spionkodott.* (D57-ANYTR-BENE-FÉRFI) [1.]

stukaturóz [~or. otstukaturity] ige – *stukaturóz* < ukr. 'штукатурити'; or. 'отштукатурить' – 1. vakol; 2. vakolás; — *Elsajátítani akár szobafestő, akár stukaturózó vagy mindenféle ilyen belső munkákat.* (406_KISBEGANY_1958_NO_ANYTR) [1.]

svájna [~or. svejna] fn. **'-t, '-ja** – *svájna* < ukr. 'швейна'; or. 'швейна' – varroda; — *Itt meg van egyetlen svájna, ahol varrnak, az meg kész terrorháza, az mondják.* (151_GUT_1961_NO_ANYTR; N=35) [6.]

számoszvál [~or. szamoszval] fn. **'-t, '-ja** – *számoszvál* < or. 'самосвал' – billenőkocsi; — *Aztán teherótón vagyis ilyen számoszválon nagyapáddal dolgoztunk együtt.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [8.]

szanatórium [~lat. sanatorius] fn. **'-t, '-ja** – *szanatórium* < ukr. 'санаторій'; or. 'санаторий' – 1. gyógyintézet kedvező éghajlatú vidéken; 2. utókezelő v. megelőző gyógyüdülő, különleges kényelmet biztosító magánkórház; — *Utána a szanatóriumba ugyi jöttek azok a sok oroszok, arrunnet fentrül, nahát.* (71_MEZŐKASZONY_1962_NO_ANYTR) [13.]

szanitárka [~fr. sanitaire] fn. **'-t, '-ja** – *szanitárka* < ukr. 'санітарка'; or. 'санитарка' – 1. ápolónő, (beteg) ápoló; 2. egészségügyi katona (szanitéc); — *Édesanyja meg, akkor kórházba dógozott, mint szanitárka.* (71_MEZŐKASZONY_1962_NO_ANYTR) [13.]

szilhoztechnika [~or. mozaikszó] fn. **'-t, '-ja** – *szil'hoztechnika* < ukr. 'сільгозтехніка; or. 'сельгозтехника' – egykori országos egyesület a mezőgazdaság gépesítésére; — *Hát az első munkahelyem vót a Beregszászi Gépellátó Szilhoztechnika.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [15.]

szilszovjet [~or. mozaikszó] fn. **'-t, '-ja** – *szil'szovjet* < or. 'селсовет' – községi tanács; — *Ott tartották az én anyámat, míg alá nem irt, egy teljes hétig a Szilszovjeten.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI_ZOLTÁN_ANYTR) [15.]

szitka/szetka [~or. szetka] fn. **'-t, '-ja** – *szitka/szetka* < ukr. 'сітка'; or. 'сетка' – 1. háló; 2. hálóból készült tasak; — *Meg kellett magyarázni a jelentését, mi az a szitka.* (418_GÁT_1947_NŐ_ANYTR) [1.]

szmena [~or. szmena] fn. **'-t, '-ja** – *szmena* < ukr. 'зміна'; or. 'смена' – 1. műszak; 2. váltás, csere; 3. munkacsoport; — *Tehát szmenára jártunk, úgyhogy hát ha elmentünk öt órától dógoztunk egy óráig.* (71_MEZŐKASZONY_1962_NO_ANYTR) [1.]

szof(v)hoz [or. betűszó] fn. **'-t, '-ja** – *szofhoziüzem* < or. 'совхоз «советское хозяйство»' – 1. szovjetgazdaság; 2. szovhoz; — *Aztán még dolgoztam a kolhozba, a muzsalyi szovhosz üzembe.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI ZOLTÁN_ANYTR) [15.]

szok [~or. szok] fn. **'-t, '-ja** – *szok* < ukr. 'цик'; or. 'сок' – 1. gyümölcsből készült üdítőital; 2. lé, nedv; — *Gyümölcsös van, szőlő van, lehetne almá szokot csinálni mondjuk.* (142_OROSZI_1973_FERFI_ANYTR) [3.]

szokrascsenyija [~or. szokrascsenyije] fn. **'-t, '-ja** – *szokrascsenyija* < or. 'сокращение' – 1. létszámleépítés; 2. csökkentés; 3. rövidítés, egyszerűsítés; — *Ha szokrascsenyija, akkor törvény szerint, posztatye, ennyi és ennyi írja be szépen.* (322-CSETFALVA-1960-F-ANYH 1-2. RÉSZ N = 13, 14) [12.]

szoljárka [~or. szol'arka] fn. **'-t, '-ja** – *szoljárka* < or. 'солярка' – 1. gázolaj; 2. üzemanyag; — *Keresztül a határon, egy pár cigaretta, meg egy ki szoljárka, és ebből nehéz megélni.* (252_BEREGSZASZ_1950_F_ANYTR) [1.]

szoljarkázik [~or. szol'arka-ból]ige – *szoljarkázik* < or. 'солярку возити' – 1. üzemanyagot szállít; 2. üzemanyagot csempész; — *Ciegeretta, benzinelnek, szoljarkáziknak.* (97_BÁTYÚ_1949_NO_ANYTR) [1.]

szosziszki [~fr. saucisse] fn. **'-t, '-ja** – *szosziszki* < ukr. 'сосиски'; or. 'сосиска' – 1. virsli; 2. hosszú, vékony kifőzve fogyasztott hústermék, húspép; — *Vagy mi az Isten, két szosziszki.* (319_BÓTRÁGY_1941_F_ANYTR) [3.]

szosztávityelj [~or. szosztavitel'] fn. **'-t, '-ja** – *szosztávityelj* < or. 'составитель' – 1. váltókezelő; 2. összeállító, szerző; — *A váltókezelő meg szosztávityelji.* (97_BÁTYÚ_1949_NO_ANYTR) [5.]

szotek [~or. szotek] fn. **'-t, '-ja** – *szotek* < or. 'сотка' – földrészleg; a hektár századrésze; — *Hátpörsze, hogy gazdálkodnak, a szoteken.* (166_MEZŐGECSE_1932_NO_ANYTR) [1.]

szpiscsik [~or. szpiscsik] fn. **'-t, '-ja** – *szpiscsik* < or. 'спищик' – kocsi-felíró; — *Például a mindennapi életben a vasúton, hogy mondják hogy kocsi felíró? Szpiscsik.* (97_BÁTYÚ_1949_NO_ANYTR) [5.]

szprávka [~or. szpravka] fn. **'-t, '-ja** – *szprávka* < or. 'справка' – 1. igazolás; 2. tudakozódás, érdeklődés; — *Például azt mondják az emberek, megyek egy szprávkáér a kösségházára.* (468_HETYEN_1961_FERFI_ANYTR) [7.]

sztávka [~or. sztavka] fn. **’-t, ’-ja** – *sztávka* < ukr. ’ставка’; or. ’ставка’ – 1. fizetés, javadalmazás, tarifa; 2. (díj) tétel, (bér) osztály; — *Úgyhogy volt háromnegyed sztávkám, aztán kiegészült egészre.* (72_MEZŐKASZONY_1948_NO_ANYTR) [1.]

sztároszta [~or. sztaroszta] fn. **’-t, ’-ja** – *sztároszta* < ukr. ’староста’; or. ’староста’ – 1. régi (falusi) bíró; 2. vezető, felelős; 3. iskolai felvigyázó; — *A szovjet rendszerbe pedig községi bíró lett, még akkor úgynevezett sztároszta.* (210_DÉDA_1931_FÉRFI_ANYTR) [5.]

sztolova [~or. sztolovaja] fn. **’-t, ’-ja** – *sztolova* < or. ’столовая’ – 1. ebédlő; 2. étkezde; — *Sztolovának nevezték az étkezdét.* (164_BEREGSZASZ_1921_FERFI_ANYTR)

sztrojka [~or. sztrojka] fn. **’-t, ’-ja** – *sztrojka* < or. ’стройка’ – építkezés; — *Én közben dolgoztam a sztrojkán.* (319_BÓTRÁGY_1941_F_ANYTR) [1.]

sztopica [~or. sztopica] fn. **’-t, ’-ja** – *sztopica* < or. ’ступица’ – a kerék középső része; — *Vagy egy sztopica – egy agy ami felmegy a utánfutónak, vagy a kocsinak a kerekére.* (D32 – BORZSOVA – 1947_F_ANYTR) [8.]

szubotnyik [~or. szubbotnyik] fn. **’-t, ’-ja** – *szubotnyik* < or. ’субботник’ – közös munkafelajánlás ’munkaszüneti napon’; — *Ha ezt nem csinálod meg, vagy azt nem csinálod meg, akkor szubotnyikot csináltak.* (72_MEZŐKASZONY_1948_NO_ANYTR) [1.]

szuvenyír [~fr. souvenir] fn. **’-t, ’-ja** – *szuvenyír* < ukr. ’сувенір’; or. ’сувенир’ – emléktárgy; — *Aztat otthagytam, osztán foglakoztam a szuvenyír szakmába.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [1.]

tobszklád [or. mozaikszó] fn. **’-t, ’-ja** – *tobszklád* < ukr. ’товарний склад’; or. ’товарний склад’ – áruraktár; — *A kolhozból kiett a párt éngemet a mármestához a tobszkládhoz* (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [6.]

topliva [~or. toplivo] fn. **’-t, ’-ja** – *topliva* < ukr. ’топливо’; or. ’топливо’ – 1. fűtőanyag; 2. üzemanyag; — *Ez a topliva meg ez a izé olyan drága, hogy nem nem bírjuk.* (57_KASZONY_1925_FERFI_ANYTR) [1.]

tránszport [~fr. transport] fn. **’-t, ’-ja** – *tránszport* < ukr. ’транспорт’; or. ’транспорт’ – 1. szállítás; 2. szállítmány; — *Ott a feladatom mérni a tránszportot, autót, szekeret.* (94_BATYU_1920_FERFI_ANYTR) [1.]

tumbocska [~ném. Tumbé] fn. '-t, '-ja – *tumbocska* < ukr. 'тумбочка'; or. 'тумбочка' – éjjeliszekrény; — *Nekünk ez természetes, hogy mi az, hogy tumbocska.* (249_HALABOR_1972_N_ANYTR N=7) [1.]

turiszt [~fr. touriste] fn. '-t, '-ja – *turiszt* < ukr. 'турист' or. 'турист' – turista, természetjáró; — *A lebergi turista, turiszt hotelnek aa személyzetét készítettem.* (D14_VARI_1960_F_ANYTR) [1.]

ucsiliscse [~or. ucšiliscse] fn. '-t, '-ja – *ucsiliscse* < ukr. 'училище'; or. 'училище' – szakiskola, tanintézet; — *Aztán Ungváron végeztem egy ő az ucšiliscsét.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [6.]

ucsotcsik [~or. ucsotcsik] fn. '-t, '-ja – *ucsotcsik* < or. 'учётчик' – 1. számfejtő; 2. nyilvántartó; — *Az Engelsz kolhozhoz kerültem, mint először mint csak ucsotcsik.* (67_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [5.]

vájlyinky [~or. valenki] fn. '-t, '-ja – *válenki, vájlyinky* < or. 'валенки'; – posztószárú és- fejű csizma; — *Vájlyinky, a posztócsizma, ez ni, amit kalosnyira kell húzni, gumi.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [2.]

veszovcsik [~or. veszovcsik] fn. '-t, '-ja – *veszovcsik* < or. 'весоvщик' – árupénztáros; — *Akkor őő raktáros, az pedig a veszovcsik.* (97_BÁTYÚ_1949_NO_ANYTR) [5.]

vinszovhoz [or. mozaikszó] fn. '-t, '-ja – *vinszovhoz* < or. 'винсовхоз' – borgyár; — *Egyedül a beregszászi vinszovhozba kaptunk munkát, ahol éhbérért dolgoztunk.* (210_DÉDA_1931_FÉRFI_ANYTR) [6.]

vojenkomát [or. mozaikszó] fn. '-t, '-ja – *vojenkomát* < ukr. 'війскомат'; or. 'военкомат «военный комиссариат»' – 1. hadkiegészítő parancsnokság; 1. sorozási hely; — *Mentek a Vojenkomátra, és aztán elintézték Beregszászba, a rajonba.* (57_KASZONY_1925_FERFI_ANYTR) [6.]

zacsot [~or. zacsot] fn. '-t, '-ja – *zacsot* < or. 'зачот' – 1. beszámoló, kollokvium; 2. vmibe beszámítás; — *Nem tudom, szerintem zacsotot mond.* (34_TOTH_SZILVIA_BÁTYÚ_RSS) [7.]

zájáva [~or. zajava] fn. '-t, '-ja – *zájáva* < ukr. 'заява'; or. 'заява'; – kérvény, folyamodvány; — *Nem kérvényt adunk, hanem zájávát írunk.* (242_HALÁBOR_1952_NŐ_ANYTR) [7.]

zápcászt [~or. mozaikszó] fn. **’-t, ’-ja** – *zápcászt* < ukr. ’запасна частина’; or. ’запасна частина’ – pótalkatrész; — *Én oroszul tanultam a zápcászt az a ótóhoz, már az alkatrészt.* (434_NAGYMUZSALY_1934_BERECKI ZOLTÁN_ANYTR) [1.]

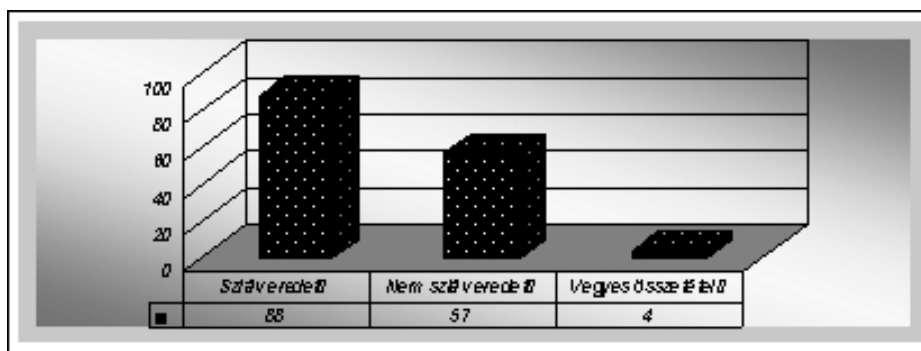
zárábot(ki/nyik) [~or. zarobitok] fn. **’-t, ’-ja** – *zárábot(ki/nyik)* < ukr. ’заробіток’; or ’заробіток’ – kereset; — *Oroszországba ilyen zárábotkira, hosszurubelre-ügy hívták- dolgozni.* (251_BEREGSZASZ_1957_F_ANYTR) [1.]

zehernyáskodik [~ukr. zahorditiszja] ige – *zehernyáskodik* < ukr. ’загордиться’ – 1. büszkévé válik; 2. kényeskedik; 3. kötekedik; — *Nem zehernyáskodnak, normálison viselkedtek.* (68_MEZŐKASZONY_1954_FERFI_ANYTR) [1.]

zootechnikus [lat.+ném. zoo+Technik] fn. **’-t, ’-ja** – *zootechnikus* < ukr. ’зоотехник’; or. ’зоотехник’ – 1. állattenyésztési szakember; 2. zootechnikus; — *Aztán, mint állattenyésztő dolgoztam, mint zootechnikus.* (208_DÉDA_1952_NŐ_ANYTR) [5.]

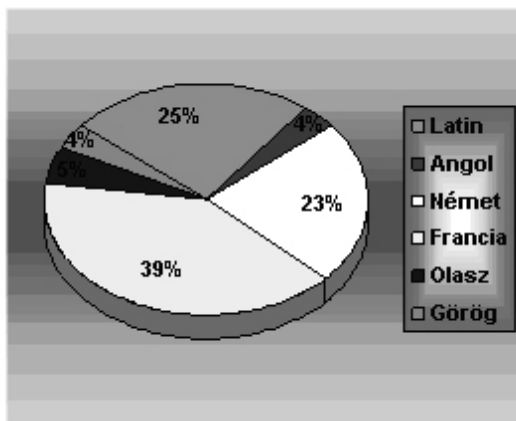
A dolgozat további részében elvégezzük a begyűjtött szláv eredetű lexikai elemek etimológiai és szófaji vizsgálatát, valamint a fogalomkörönkénti osztályozásukat.

a) A szláv elemek eredet szerinti megoszlása

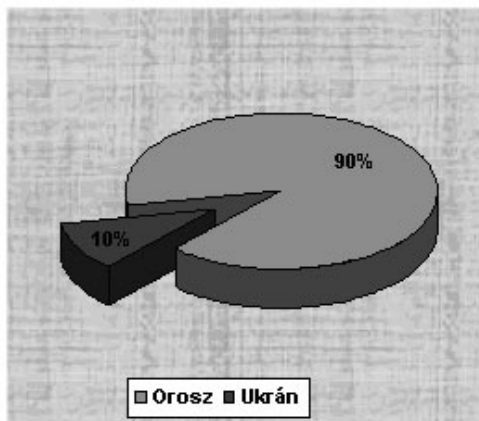

1. ábra Etimológiai megoszlás

A nem szláv eredetű, de a magyar nyelvbe szláv közvetítéssel meghonosodott szavakat is lehet csoportosítani, mégpedig aszerint, hogy a szláv nyelvekbe milyen nyelvi elemként kerültek át. Ez alapján az 57 szó megoszlása a következő: latin – 14 szó (*pl. archív.*); angol – 2 szó (*pl. kombájn*); német – 13 szó (*pl. felcser*); francia – 23 szó (*pl. rajon.*); olasz – 3 szó (*pl. kassza*); görög – 2 szó (*pl. pászka*) (ld. 2. ábra).

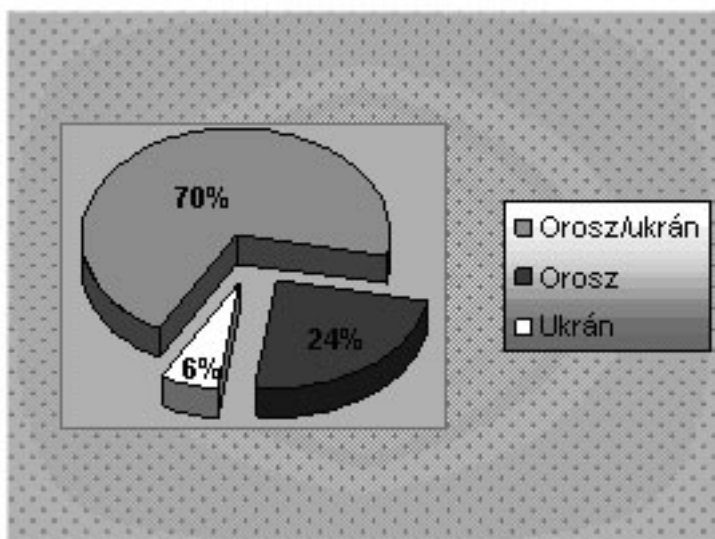
2. ábra A nem szláv eredetű elemek nyelvek szerinti megoszlása

3. ábra A szláv eredetű elemek nyelvek szerinti megoszlása

A szláv eredetű elemeket etimológiailag két csoportra oszthatjuk. Az egyik az ukrán eredetű (9 szó), a másikba pedig az orosz eredetű (79 szó) tartozik (vö. 3. ábra).

Az etimológiai vizsgálatokon kívül célszerű megvizsgálni azt is, hogy az egyes elemek, milyen arányban használatosak az ukrán vagy az orosz, illetve mindkét nyelvben. Az általunk begyűjtött szláv eredetű elemek közül 104 mindkét nyelvben (az ukránban és az oroszban is) előfordul. Az adatolt lexikai elemek jelentős hányadát az orosz eredetű szavak képezik. E megoszlás elsősorban azzal magyarázható, hogy az ukrán nép az évszázadok során orosz uralom alatt élt, s nyelvét is csupán az orosz egyik nyelvjárásaként definiálták. Ezt fokozta az is, hogy a szovjet érában az orosz nyelv használati köre szinte minden nyelvhasználati szintésre kiterjedt. Az ukrán nyelv presztízse és a környező nyelvekre való kihatása a független Ukrajna létrejöttével, azaz 1991-től erősödött meg ténylegesen. E hatást látszik igazolni az a tény is, hogy 36 lexikai elem csupán az orosz nyelvben használatos. Ehhez képest azon kölcsönszavak száma szinte elenyésző, melyek csak az ukrán nyelvben használatosak. Ugyanis mindösszesen 9 olyan szót sikerült adatolnunk, mely bizonyossággal tekinthető ukrán eredetűnek: *Deu*, *DOK*, *dovidka*, *eszdepeu*, *grivnya/griveny*, *hucul*, *lapatyol/lapatyál*, *rájkom*, *zehernyáskodik* (vö. 4. ábra).

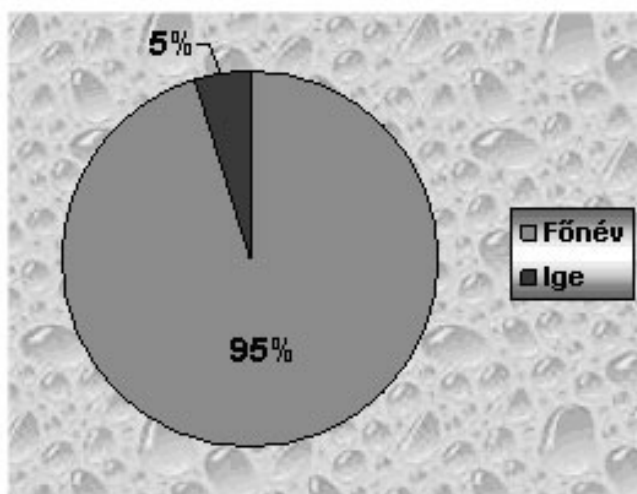
4. ábra A szavak megoszlása a szláv nyelvekben való meglétük szerint

b) Szófaji besorolás

A szófaji besorolás segít tájékozódni abban, hogy az adott lexikai elem hol is tart a nyelvben való meghonosodás folyamatában, melynek első lépcsőfokaként értékelhetjük a módosítás nélküli szóátvételeket, azaz a közvetlen kölcsönszavak csoportját. A meghonosodás és a jövevényszóvá válás újabb fázisa az, amikor adott elemhez az átvevő nyelv toldalékai járulnak, vagy a szó hangalaki, morfológiai, esetleg teljes jelentéstani módosuláson esik át.

A kontaktológiai szakirodalom szerint nyelvi univerzálénak számít, hogy nyelvi kontaktushelyzetben legkönnyebben a főnevek, az igék és a melléknevek kölcsönözhetők egyik nyelvből a másikba.³⁶ A kárpátaljai magyar nyelvváltozatok lexikai kölcsönzéseinek túlnyomó többsége is főnév és melléknév.³⁷

A fentebbi kijelentéseket kutatásunk is alátámaszthatja. Az általunk adatolt 149 szláv lexikai elemből ugyanis csupán 7 ige, amelyek közül mindössze kettő az, amely nem főnévből képzett ige: 1. *lapatyol/lapatyál*; 2. *remontol*; 3. *sáskizik*; 4. *spionkodik*; 5. *stukaturoz*; 6. *szoljarkázik*; 7. *zehernyáskodik* (ld. 5. ábra).

5. ábra Szófaji besorolás

c) Fogalomköri csoportosítás

Ahhoz, hogy tényleges képet kaphassunk a beregi magyar nyelvjárásba bekerült és meghonosodott szláv kölcsönszavakról, szükségeszerű elvégeznünk azok fogalomköri

³⁶ Bartha, 1993: 105.

³⁷ Vö.: Kótyuk, 2007.

csoportosítását is. Ezáltal ugyanis pontosabban kirajzolódnak azok a nyelvhasználati szinterek, melyeknél fokozott mértékben érvényesül a szláv nyelvi hatás. A másodnyelvi elemek fogalomköri csoportosítása nem újszerű dolog a nyelvészetben. Az egyes munkák a fogalomköri kategorizáció során jelentős eltéréseket is mutathatnak, melyek főleg a katalogizált elemek eltéréséből fakadhatnak. A továbbiakban megvizsgáljuk néhány jelentősebb kutatás fogalomköri kategorizációját

Csopey László *Magyar szók a rutén nyelvben* című 1881-ben megjelent tanulmányában a kárpátukrán nyelv magyar jövevényszavait tárgykörökbe csoportosította: 1. törvénykezés és polgári élet; 2. katonaság; 3. műszerek, gazdasági eszközök, házi edények; 4. iparosok, ipari és kereskedelmi cikkek; 5. állás, foglalkozás, tiszt. E fő csoportokon kívül a szerző szerint a következő tárgykörökben is találhatóak lexikai hungarizmusok: ingóságok, ingatlanok, ételnemek, állatok, ásványok, növények, ruhanemük és dísz tárgyak nevei, szellemi állapotot és tulajdonságot kifejező szók.³⁸

Petro Lizanec 1970-ben napvilágot látott *Magyar-ukrán nyelvi kapcsolatok* című egyetemi jegyzetének második fejezetében foglalkozik a lexikális kölcsönzésekkel és azok típusaival, valamint a lexikai hungarizmusok tematikai osztályozásával is. A szerző a lexikai hungarizmusokat 29 fogalomkörbe sorolja: 1. életvitel szókincse; 2. emberi sajátságok, tulajdonságok, az emberek leggyakoribb cselekedeteinek a neve; 3. közlekedés és híradás; 4. mezőgazdaság; 5. természeti jelenségek, domborzat, vízrajz; 6. mesterségek, szakmák szókincse; 7. munkaeszközök; 8. mértékek; 9. kereskedelem; 10. pénzügyek; 11. igazságszolgáltatás; 12. társadalmi-politikai szókincs; 13. iskola, tanulás, iskolaszerek; 14. sport és különféle játékok; 15. hadügy; 16. orvostudomány; 17. népköltészet szókincse; 18. vallás, szokások, hiedelmek; 19. zene, dalok, táncok; 20. növényvilág; 21. szőlészet; 22. kertészet; 23. erdészet és fafeldolgozás; 24. színek; 25. állatvilág; 26. állatok sajátságai, tulajdonságai; 27. vadászat; 28. halászat; 29. határozószók, viszonyozók, indulatszók.³⁹

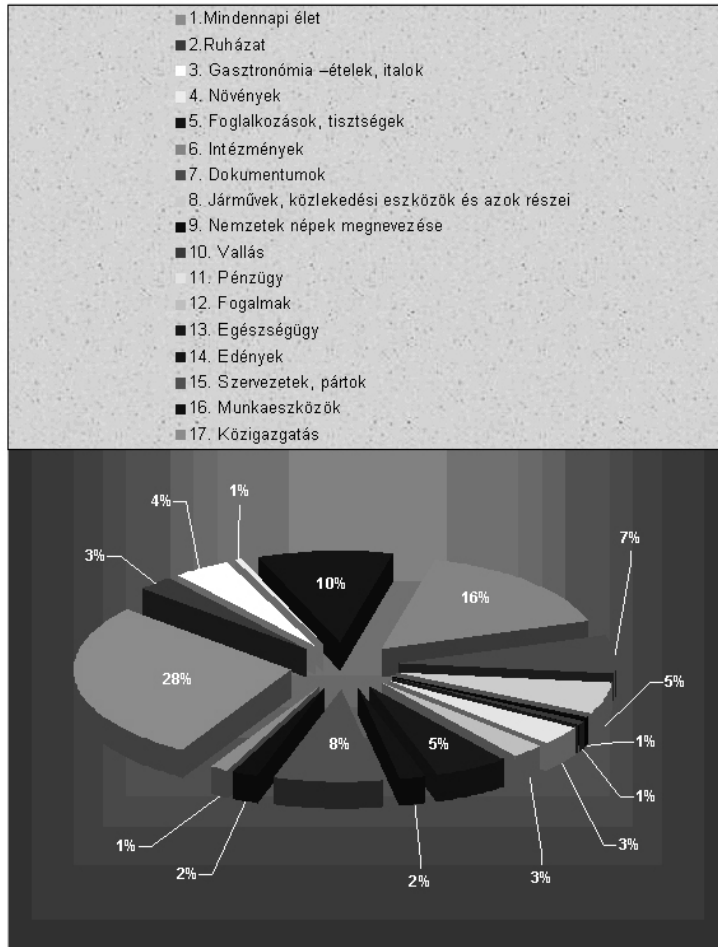
Kótyuk István 1974-ben megvédett disszertációja harmadik fejezetében Franz Miklosich, valamint Bárczi Géza klasszifikációinak ötvözésével és kibővítésével végezte el a munkát. A szerző 21, egymástól élesen elkülönülő csoportra osztva tárja olvasói elé a begyűjtött, s általa ukrán kölcsönszónak minősített 247 lexikai elemet: 1. az ember tulajdonsága, külseje, cselekedetei; 2. testrészek; 3. rokoni és egyéb emberi kapcsolatok; 4. ruházat, mosás; 5. gasztronómia, étkezés; 6. házi szövés-fonás; 7. a ház berendezése; 8. gazdálkodási eszközök, épületek, helyiségek; 9. kultúrnövények, termesztésük, megművelésük; 10. vadnövények; 11. állattenyésztés, az állatok sajátságai; 12. állatvilág; 13. népi gyógyászat; 14. vallás, szokások, hiedelmek; 15. ének, tánc, szórakozás; 16. állami, társadalmi és politikai élet; 17. nemzetek, népek megnevezései; 18. földrajz; 19. elvont fogalmak; 20. határozószók, indulatszók, segédszók.; 21. egyéb.⁴⁰

³⁸ Vö. Csopey, 1881: 292–293.

³⁹ Vö. Lizanec, 1970: 92–113.

⁴⁰ Vö. Kótyuk, 2007: 71–73.

A fentebb ismertetett fogalomköri csoportosítások ötvözésével s új csoportok létrehozásával mi is megejtjük az általunk adatolt lexikai elemek fogalomkörönkénti kategorizálását. Ehhez a következő tematikai csoportokat hoztuk létre (ld. 6. ábra):

6. ábra A begyűjtött elemek fogalomközi csoportosítása

1. Mindennapi élet – 42 szó (pl. *familia*); 2. Ruházat – 4 szó (pl. *kalosnyi*); 3. Gasztronómia, ételek, italok – 6 szó (pl. *bulocska*); 4. Növények – 1 szó (*murkó*); 5. Foglalkozások, tisztségek – 15 szó (pl. *buháter*); 6. Intézmények – 24 szó (pl. *ucsiliscse*);

7. Dokumentumok – 10 szó (pl. *dohovor*); 8. Járművek, közlekedési eszközök és azok részei – 8 szó (pl. *számoszvál*); 9. Nemzetek népek megnevezése – 1 szó (*hucul*); 10. Vallás – 1 szó (*právoszláv*); 11. Pénzügy – 5 szó (pl. *grivnya*); 12. Fogalmak – 4 szó (pl. *bida*); 13. Egészségügy – 8 szó (pl. *ambulatorium*); 14. Edények – 3 szó (pl. *bánki*); 15. Szervezetek, pártok – 12 szó (pl. *bezpeka*); 16. Munkaeszközök – 3 szó (pl. *scsitok*); 17. Közigazgatás – 2 szó (pl. *oblaszty*).

A kategorizálás nehézségét az jelentette, hogy egyes szavak több fogalomkörbe is beilleszthetők. Ilyen pl. a *pászka* szó, mely egyaránt tarthat az élelmiszerek és a vallás kategóriájába is, ugyanakkor a rögzített példamondat, azaz a „*Húsvétko, miko pászkát kee szentelni*” alapján a szó egyértelműen az ételek kategóriájába sorolandó. Megjegyzendő azonban az is, hogy bár mi nem adatoltuk, de a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban a *pászka* szó használatos *Húsvét* jelentésben is. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért a 3. táblázatban megadjuk az egyes fogalomkörökhöz tartozó összes általunk adatolt lexikai elemet.

Mindennapi élet – 42 szó	Dáváj; exkurszija; familia; holovka; kanalizáció; kanális; katuska; kollektivizáció; konkursz; kulák; lapatyol/lapatyál; minutom; nárrjád; ocsered; organizáció; pálec; perevál; perevod; posztatye; praktika; remontol; roztrjád; sáró; sáskizik; spionkodik; stukaturoz; szitka/szetka; szmena; szoljárka; szoljárkázik; szotek; sztávka; sztrojka; szubotnyik; szuvenyír; topliva; trászport; tumbocska; turiszt; zápcsászt; zárábot(ki/nyik); zehernyáskodik.
Ruházat – 4 szó	Kalosnyi; májka; f/pufájka; putyóka; vájlinyki.
Gasztronómia, ételek, italok – 6 szó	Bulocska; jábloka; pászka; sampán; szok; szosziszki.
Növények – 1 szó	Múrkó.
Foglalkozások, tisztségek – 15 szó	Brigadéros; buháter; eszkavátoros; kehebista; kolhozista; komengyír; oddel kádró; pionír; provodnyik; szosztávityelj; szpiscsik; sztároszta; ucsotcsik; veszovcszik; zootechnikus.
Intézmények – 24 szó	Archív; bánya; báza; csájna; csurma; Deu; dezsurka; DOK; Gasztronom; kombinát; kom mendatúra; láger; magazin; obsi; peteu; piscese; profti; resztorán; svájna; sztolova; tobszklád; ucsilisce; vinszovhoz; vojenkomát.
Dokumentumok – 10 szó	Dohovor; dovidka; harakterisztika; kvitáncia; paszport; práva; putyóka; szprávka; zacsot; zájáva.

Járművek, közlekedési eszközök és azok részei – 8 szó	Bagázsnyik; elektricska; kombájñ; kupély; marsutka; pricep; számoszvál; sztupica.
Nemzetek népek megnevezése – 1 szó	Hucul.
Vallás – 1 szó	Právoszláv.
Pénzügy – 5 szó	Berkassza; grivnya/griveny; kassza; kopek/kopéjka; rubel.
Fogalmak – 4 szó	Balánc; bida; ekonómika; szokrascsenyija.
Egészségügy – 8 szó	Ambulatórium; beteglap; bolnyicsnyij; felcser; felcserpont; operáció; szanatórium; szanitárka.
Edények – 3 szó	Bánki; butilka; csájnik.
Szervezetek, pártok – 12 szó	Bezpeka; brigád; eszdepeu; kolhoz; kolhozbrigád; kollektíva; komszomol; kulákság; rájkom; szilhoztehnika; szilsozvjct; sof(v)hoz.
Munkaeszközök – 3 szó	Drobilka; mantyirovka; scsitok.
Közigazgatás – 2 szó	Oblászty; rajon.

3. táblázat Az egyes fogalomkörökhöz tartozó szavak listája

Egyezések és különbségek más adatállományokkal

Az *Akadémiai Kiadó* által 2003-ban megjelentetett ÉKSz 36, általunk adatolt szláv lexikai elemet tartalmaz. E tetemes mennyiség egyrészlől a standard magyarban is meglévő idegen eredetű, vagy nemzetközi elterjedtségű szavak szláv nyelvbeli újrakölcsönzéseivel magyarázható. Pl.: *balanc; exkurszija; magazin; trászport* stb. Másrészlől viszont a belső keletkezésű szláv elemek, főleg az orosz, a sozvjct éra ideje alatt a magyar nyelvterületen is a mindennapos szóhasználat részévé vált. Pl.: *kolhoz; kulák; fipufájka; právoszláv* stb.

Megjegyzendő továbbá az is, hogy a *felcser* és a *praktika* szavaknak kárpátaljai magyar köznyelvben használatos jelentése is fel van tüntetve. Valamint további két szó szerepel (*a hrivnya* és *a hucul*) a szótárban ukrán megjelöléssel.

Ugyanakkor találtunk egy olyan szót is, melynek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban és az értelmező szótárban lévő jelentése nem azonos. A *katuska* szónak az értelmező szótár két jelentését tartja nyilván: 1. *katuskodó, kuktáskodó*; 2. *gyámoltalan, pipogya férfi*; a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban viszont a szó *tekercs, orsó* jelentésben használatos.

A begyűjtött elemek természetesen nem csupán a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban fordulnak elő, hanem a kárpátaljai magyar nyelvjárások mindegyikében. Ennek igazolásául áttekintettük a kárpátaljai magyar nyelvjárások atlaszának első két kötetét,⁴¹ mely a következő általunk is adatolt húsz szót tartalmazza: *bánki(a)*; *beteglap* (tükrörfordítással jött létre az or. 'больничный лист'-ből, melynek 'больничный' előtagja önálló lexikai elemként szintén meghonosodott a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban); *bida*; *bolnyicsnyij*; *buháter*; *bulocska*; *butilka*; *csájnik*; *dezsurka* (nála *dezsurnyik* formában szerepel); *kvitancia*; *májka*; *pricep*; *pufájka*; *sampán* (nála *sampánszki*); *stukaturoz*; *szosziszki*; *szotek*; *szprávká*; *vájlinyki* (nála *válenki*); *zájáva*;

Kutatásunk leginkább Kótyuk István 1974-es vizsgálatával állhat kapcsolatban abból a szempontból, hogy egy szűk régió nyelvhasználatát, s az abba bekerülő másodnyelvi elemeket hivatott vizsgálni. Ezért áttekintettük ezt a munkát is, s mindössze hat olyan szót találtunk, amelyet az általunk végzett kutatás során is adatoltunk. E szavak a következők: *bida*; *hucul*; *lapatyol*; *múrkó*⁴²; *pászka*; *právoszláv*. Megjegyzendő ugyanakkor az is, hogy Kótyuk István munkájában csupán utal a szovjet időben meghonosodott nagyszámú szláv lexikai elemek meglétére, s ezt kategóriákba sorolt példákkal is igazolja,⁴² de a szótári állományban nem rögzíti az adott elemeket.

Összegzés

Végezetül tehát kijelenthető, hogy a kárpátaljai, s ezen belül a Beregszászi járás magyar nyelvjárásai és nyelvváltozatai, számos szláv nyelvi elemmel gazdagodtak.

Ugyanakkor a kutatásnak nem csupán a szláv elemek begyűjtése és kategorizációja az egyetlen hasznosulási formája. Az etimológiai elemzések megvilágítják például azt is, hogy a szláv nyelvek (ukrán/orsz) szókészletére mely nyelvek hatottak a leginkább, valamint az ukrán és orosz nyelv magyar nyelvvel kapcsolatos hatásmechanizmusát is, mely szoros összefüggésben áll az adott nyelvet beszélők történelmi múltjával. A széleskörű érintkezésekre lehet következtetni például a kölcsönszavak fogalomkörü kategorizációja kapcsán, melyet megvizsgálva jól láthatóvá válik, hogy a szláv eredetű lexikai elemek a beregszászi magyar nyelvjárások szinte mindegyik nyelvhasználati színterének szerves elemeivé váltak. Megfigyelhető az is, hogy a legerősebb szláv nyelvi hatás elsősorban a közéleti szférában (intézmények, dokumentumok, szervezetek és foglalkozások) volt (s ma is az) a legerősebb, ami elsősorban az itt élők kisebbségi helyzetéből adódik.

⁴¹ Lizanec, 1992 és 1996

⁴² Kótyuk István a szovjet éra idején meghonosodott szláv lexikai elemeket a következő tematika szerint csoportosítja: 1. a szovjet intézményrendszerrel kapcsolatos szókincs; 2. az ipar és mezőgazdaság tárgykörébe tartozó szavak; 3. a hivatalos élet szavai; 4. az életkörülményekkel kapcsolatos szavak; 5. a kereskedelemmel kapcsolatos szavak; 6. az oktatás szókincsébe tartozó szavak. (Ld. Kótyuk, 2007: 95–96.)

Annak ellenére, hogy számos ezirányú kutatást végeztek a hazai nyelvészek, e témakör még mindig szinte teljességgel feltáratlan területe a kárpátaljai magyar nyelvjárásokat érintő vizsgálatoknak, s mindenképp további és mélyreható vizsgálatokat igényel.

Felhasznált irodalom jegyzéke

- BÁRCZI, 2001* Bárczi Géza: *A magyar szókincs eredete*. Tinta Könyvkiadó, Budapest 2001.
- BARTHA, 1993* Bartha Csilla: *Egy amerikai magyar közösség nyelvhasználatának szociolingvisztikai megközelítései*. Kandidátusi értekezés. Kézirat. Budapest 1993.
- BARTHA, 1999* Bartha Csilla: *A kétnyelvűség alapkérdései – Beszélők és közösségek*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1999.
- BENŐ, 2008* Benő Attila: *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapgondjai*. Egyetemi Műhely Kiadó – Bolyai Társaság, Kolozsvár 2008.
- CRYSTAL, 2003* Crystal David: *A nyelv enciklopédiája*. Osiris Kiadó, Budapest 2003.
- CSERNICSKÓ, 1995* Csernicskó István: *A kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség (1945–1993)*. In: *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest, 1995. 129–145.
- CSERNICSKÓ, 1997* Csernicskó István: *Amit a kárpátaljai magyar kétnyelvűségről tudunk*. In: Kiss Gábor – ZÁICZ Gábor (szerk.): *Szavak- Nevek- Szótárak Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára*. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest 1997. 88–92.
- CSERNICSKÓ, 2003* Csernicskó István (szerk.): *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász 2003.

- CSEERNICSKÓ, 2008* Cserniciskó István: Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben. In: FEDINEC Csilla (szerk.): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest 2008. 153–170.
- CSOPEY, 1881* Csopey László: Magyar szók a rutén nyelvben. Nyelvtudományi Közlemények XVI. 1881. 270–294.
- ÉKSZ., 2003* Értelmező kéziszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest 2003.
- FODÓ, 1973* Fodó Sándor: Szláv jövevényszók a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban. Magyar Nyelvjárások XIX, 1973. 41–52.
- GYÖRKE, 1991* Györke Magdolna: *A kárpátaljai magyar szaknyelvek*. In: *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében*. Széchenyi Társaság – Pszicholingva Nyelviskola, Budapest 1991. 66–69.
- HAUGEN, 1950* Haugen, Einar: *The analysis of linguistic borrowing*. Language 26: 1950. 210–231.
- HORVÁTH – LIZANEC, 1981* Lizanec Petro – Horváth Katalin: *A kárpátaljai magyar nyelvjárások főbb sajátosságairól*. In: Magyar Nyelvjárások XXIV. 1981. 3–18.
- KARMACSI, 2007* Karmacszi Zoltán: *Kétnyelvűség és nyelvsajátítás*. PoliPrint, Ungvár 2007.
- KISS, 2002* Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2002.
- KNIEZSA, 2000* Kniezsa István: Magyar–szláv nyelvi érintkezések. In: SZEKFÜ Gyula (szerk.): *A magyarság és a szlávok*. Lucidus Kiadó, Budapest 2000.
- KONTRA, 1981* Kontra Miklós: *A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosodó” orvosi nyelvünkre*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1981.
- KÓTYUK, 1991* Kótyuk István: *A kétnyelvűség és a kárpátaljai magyar köznyelv*. In: *Kétnyelvűség a Kárpát-medencében*. Széchenyi Társaság – Pszicholingva Nyelviskola, Budapest 1991. 66–69.

- KÓTYUK, 2007* Kótyuk István: *Az ungi magyar nyelvjárás ukrán jövevényszavai*. Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Tanszéke, Nyíregyháza 2007.
- LANSTYÁK, 1996* Lanstyák István: *Anyanyelvi nevelés a határon innen és túl*. In: CSERNICKÓ István – VÁRADI Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Tinta Könyvkiadó és Kiadványszerkesztő Bt., Budapest 1996. 11–15.
- LANSTYÁK, 2006* Lanstyák István: *Nyelvből nyelvbe. Tanulmányok a szókölcsonzésről, kódváltásról és fordításról*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony 2006. 21–22.
- LANSTYÁK – SZABÓMIHÁLY, 1997* Lanstyák István – Szabó Mihály Gizella: *Magyar nyelvhasználat – iskola. Kétnyelvűség*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony 1997.
- LIZANEC, 1970* Lizanec Petro: *Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyagai alapján)*. Uzshorodi Állami Egyetem, Uzshorod 1970.
- LIZANEC, 1992 és 1996* Lizanec Péter: *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza* I. kötet. Akadémiai Kiadó, Budapest 1992.; II. kötet. Patent Nyomdaipari Vállalat, Ungvár 1996.
- MOLNÁR – MOLNÁR, 2005* Molnár József – Molnár D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász, 2005.
- SULÁN, 1963* Sulán Béla: *A kétnyelvűség néhány kérdéséhez*. *Magyar Nyelv* (1963) 261.
- TRUDGILL, 1997* Trudgill, Peter: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába*. JGYTF Kiadó, Szeged 1997.
- ZLINSZKY, 1913* Zlinszky Aladár. *Stilisztika és verstan*. In: SZATHMÁRI István (szerk.): *A magyar stilisztika útja*. Gondolat Kiadó, Budapest 1961.
[Elektronikus kiadás: <http://mek.oszk.hu/06500/06592>]